

LASVA VALLA

EELARVESTRAATEEGIA

September 2012

SISUKORD

Sissejuhatus.....	3
Eelarvestrateegia rakendamise keskkond	4
Makromajanduslikud näitajad ja näitajate prognoosid.....	4
Eelarvestrateegia õiguslik raamistik	5
Kohaliku omavalitsuse tulubaasi kujunemise põhimõtted.....	8
Lasva valla majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks	13
Elanikud.....	13
Ettevõtlus ja tööhõive.....	13
Omavalitsuste grupeerimine	13
Senine Lasva valla eelarvepoliitika ja üldeesmärgid.....	14
Hinnang senisele eelarvepoliitikale	14
Eelarvepoliitika üldeesmärgid.....	15
Lasva valla tulud.....	16
Tulude eelarve kujunemine	16
Tulude analüüs ja võrdlus teiste sarnaste omavalitsustega	21
Valla põhitegevuse kulud	22
Kulud majandusliku sisu järgi.....	22
Kulud tegevusala järgi	23
Lasva valla bilanss ja finantsnäitajad	27
Kokkuvõtte eelarve kujunemisest.....	29
Investeeringud	31
Investeeringute programm 2012-2015.....	31
Likviidsete varade muutus	33
Ülevaade Lasva valla ja vallast sõltuvate üksuste majandusolukorrast	34
Laenustrateegia	35
Eelarvestrateegia	37
Kokkuvõtte	41

SISSEJUHATUS

Pikemaajalise jätkusuutliku arengu tagamiseks peavad omavalitsused juurutama keskpika finantsplaneerimise põhimõtteid ja seda just eelarvestrateegia kaudu. Keskpika planeerimishorisoni juurutamise üldiseks eesmärgiks on suurendada eelarveprotsessi stabiilsust, tagada vahendite sihipärasem arenguprojektidesse suunamine koos likviidsuse ja jätkusuutlikkuse tagamisega. Lisaks tagab keskpika perioodi eelarvestamise süsteemi rakendamine kohaliku omavalitsuse tasandil riigile informatsiooni valdkondade kohta, mida kohalikud omavalitsused peavad prioriteetseks, andes võimaluse kasutada koondatud informatsiooni, sh näiteks Euroopa Liidu struktuurivahendite meetmete planeerimisel.

Riiklikul tasemel koostati esimene riigieelarvestrateegia sarnane dokument 2000. aastal ning 2002. aastal seati Riigieelarve seadusega riigieelarvestrateegia koostamise iga-aastane kohustus. Kohalike omavalitsuste tasandil on eelarvestrateegia koostamine kohustuslik alates 2012. aastast ja seda lähtudes Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest, mis jõustus 1. jaanuaril 2011.

Käesolev eelarvestrateegia kajastab Lasva valla eelarvepoliitilisi eesmärke ja tegevusi nende saavutamiseks aastatel 2013 – 2016. Eelarvestrateegia annab suunised iga-aastaste eelarvete koostamiseks ning investeerimistegevuse planeerimiseks.

Eelarvestrateegias tuuakse ära Lasva valla eelarvete tulude, kulude, investeeringute ning finantseerimistehingute analüüsi eesmärgiga anda üldistatud kujul ülevaade valla tegevusest erinevates halduspoliitika valdkondades avalike teenuste osutamisel. Samuti antakse ülevaade omavalitsusele pandud ülesannete täitmiseks vajalike vahendite (tulude ja finantseerimistehingute) struktuuri kohta.

Võrdlevas analüüsis on tuginetud Rahandusministeeriumi poolt koostatud omavalitsuste 2010. aasta eelarvete analüüsile¹ ning omavalitsuste poolt Rahandusministeeriumile esitatud eelarve kassalise täitmise kuuaruannetele².

Eelarvestrateegia on koostatud Lasva Vallavalitsuse poolt koostöös osahinguga Advisio (Ragne Kasesalu, Kristiina Oll).

---

¹ <http://fin.ee/index.php?id=12552>

² <http://fin.ee/index.php?id=11182>

MAKROMAJANDUSLIKUD NÄITAJAD JA NÄITAJATE PROGNOOSID

Majanduskasv

Eesti majandus kasvas 2011. aasta esimese kolme kvartali jooksul kiires tempos, keskmiselt aastases võrdluses 8,8%. Peamiseks kasvumootoriks oli eksport, mille osatähtsus ulatus 93%ni jooksevhindades arvatud SKPst. Koos majanduskasvu hoogustumisega paranes ettevõtjate ja tarbijate kindlustunne ning kiirenes aasta teises pooles ka sisenõudluse kasv. Aasta jooksul kasvutempo eelneva kvartaliga võrreldes aeglustus ning viimases kvartalis oli see kergelt negatiivne (-0,2%). Varem majanduskasvu vedanud ekspordi ja tööstussektori kasv pidurdus aasta lõpus järsult, kuid sisenõudlusele suunatud sektorid kasvasid endiselt kiiresti. Kokkuvõttes ulatus 2011. aasta majanduskasv 7,6%-ni.

Rahandusministeeriumi kevadise prognoosi kohaselt³ kasvab Eesti sisemajanduse koguprodukt 2012. aastal 1,7% ja 2013. aastal 3,0%. Rahandusministeerium on selle ja järgmise aasta majanduskasvu prognoosi allapoole korrigeerinud, mille peapõhjuseks on Eesti peamiste kaubanduspartnerite kasvuväljavaadete halvenemine. 2012. aastal on oodata ekspordi kasvu olulist pidurdumist eelkõige tööstustoodangu ekspordi nõrkuse tõttu. Majanduskasvu toetab sisenõudlus, mille kasv eelmise aastaga võrreldes aeglustub oluliselt. 2013. aasta majanduskasvu peaks toetama taas ka eksport väliskeskonna tugevnemise kaudu. Aastatel 2014–2016 stabiliseerub majanduskasv 3,5% juures ning sisenõudluse kiirem kasvutempo tõstab selle osakaalu SKPs viie aasta pärast 100% lähedale.

Tarbijahinnad

Toorainete kallinemine rahvusvahelistel turgudel ning väiksemal määral tugevnev sisenõudlus põhjustasid 2011. aastal inflatsiooni kiirenemise 5%-ni. Sellest ligemale poole moodustas kallinenud toit. Naftatoodete ja toidu maailmaturuhinnad tõusid aastaga rohkem kui neljandiku võrra, mis Eesti avatuse ja väiksuse tõttu levis kiirelt ka jaehindadesse. Samuti kergitas toiduainete hindu ekspordivõimaluste paranemine Venemaa suunal ning kaubanduskettide marginaalide tõstmine. Palkade suurenemine ning hõive kiire kasv on võimaldanud sisenõudlusel taastuda, tuues kaasa sisemaiste tegurite arengut kajastava baasinflatsiooni kiirenemise. Aasta lõpukuudel hakkas inflatsioon alanema, kuna varasem toidu kiire kallinemine langes arvestusest välja.

Tarbijahinnad (THI) tõusevad 2012. aastal 3,3%, 2013. aastal 3,0% ning järgnevatel aastatel stabiliseerub hindade tõus 2,7% juures. 2012. aastal võib oodata inflatsiooni järk-järgulist pidurdumist eelkõige välistegurite mõju vähenemise tõttu. Kui kevadkuudel kõigub inflatsioon 4% juures, siis aasta teisel poolel alaneb 3%-st allapoole energiatoodete nagu mootorikütuse, soojuse ja elektri hinnatõusu pidurdumise tõttu. Palkade ja eratarbimiskulutuste kasvu jätkumine, kuigi veidi aeglasemas tempos kui 2011. aastal, soodustab teenuste ja tööstuskaupade hinnaarenguid kajastava baasinflatsiooni mõningat kiirenemist 2012. aastal.

---

³ <http://www.fin.ee/?id=263>

2013. aasta inflatsiooni mõjutab aasta alguses toimuv elektrituru täielik avanemine. Samas ei too see kaasa inflatsiooni kiirenemist, kuna futuuride kohaselt on 2013. aastal naftahinnad alanemas, mistõttu kütused odavnevad. Prognoosiperioodi teises pooles tarbijahindade tõus aeglustub, kuid jääb kõrgemaks eurotsooniga võrreldes kiiremast majanduskasvust tingitud sissetulekute ja hinnatasemetete jätkuva ühtlustumise tõttu.

Arengud tööturul

Kiire majanduskasv tõi 2011. aastal kaasa tööjõunõudluse olulise kasvu, mil suurenenud töömahud võimaldasid ettevõtjatel suurendada töötajate arvu ning hõivatute arv kasvas 6,7%. 2012. aastal on majandusaktiivsuse alanedes oodata tagasihoidlikku hõivatute arvu kasvu, mil hõive kasvab võrreldes 2011. aastaga 4 tuhande inimese ehk 0,7% võrra. 2013. aastal ulatub hõive kasv 1%-ni. Tööpuudus on kriisiaegsest kõrgtasemest oluliselt vähenenud ning 2012. aastal alaneb töötuse määr 11,5%-ni ja 2013. aastal 9,6%-ni. Prognoosiperioodi lõpuks jõuab tööpuuduse määr 8,2%-ni.

Ettevõtete majandusolukorra paranemine on võimaldanud tõsta töötajate palkasid ning 2011. aastal kasvas keskmine palk 5,4%. Majanduskasvu aeglustudes pidurdub keskmise kuupalga kasv 2012. aastal 3,8%-ni. 2013. aastal kiireneb keskmise palga kasv 5%-ni, prognoosiperioodi lõpuks ulatub palgakasv 6%-ni. Reaalpalk hakkas kasvama 2011. aasta kolmandas kvartalis pärast ligi kolm aastat kestnud langust. 2011. aasta kokkuvõttes ületas palgakasv hindade tõusu ning reaalpalk kasvas 0,4%. 2012. aastal suureneb reaalpalk 0,5% võrra ning 2016. aastaks kiireneb kasv 3,2%-ni. Tööviljakuse reaalkasv ulatub 2012. aastal 1,0%-ni, kuid hakkab järgnevatel aastatel taas kiirenema, ulatudes prognoosiperioodi lõpuks 3,1%-ni.

Tabel 1. Makromajanduslikud näitajad perioodil 2010-2016 (allikas: Rahandusministeerium).

Olulisemad majandusnäitajad	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	tegelik	tegelik	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos
SKP jooksevhindades (mln €)	14 305	15 973	16 672	17 701	18 796	19 995	21 245
SKP reaalkasv	2,3%	7,6%	1,7%	3,0%	3,4%	3,5%	3,5%
SKP nominaalkasv	3,4%	11,7%	4,4%	6,2%	6,2%	6,4%	6,3%
Tarbijahinnaindeks	3,0%	5,0%	3,3%	3,0%	2,7%	2,7%	2,7%
Hõive (tuh inimest)	570,9	609,1	613,1	619,5	623,2	625,7	628,2
Kasv	-4,2%	6,7%	0,7%	1,0%	0,6%	0,4%	0,4%
Keskmine kuupalk (€)	792,3	835,0	867,0	909,9	958,1	1 010,8	1 071,5
Kasv	1,1%	5,4%	3,8%	5,0%	5,3%	5,5%	6,0%
Sotsiaalmaks (mln EUR)	1 697,6	1 801,4	1 900,0	2 030,0	2 130,0	2 260,0	2 405,0

EELARVESTRAATEEGIA ÕIGUSLIK RAAMISTIK

Lasva valla eelarvestrateegia 2013-2016 koostamisel on tuginetud peamiselt „Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusele“, „Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele“ ja „Riigieelarve seadusele“ ning lähtunud Lasva valla arengukavast ja valla valdkondlikest arengukavadest.

Kohaliku omavalitsusüksuse finantsjuhtimise seadus

Vastavalt Kohaliku omavalitsusüksuse finantsjuhtimise seadusele (KOFs) rakendub 2012. a 1. jaanuarist omavalitsustele eelarvestrateegia kohustus. Seega peavad kõik omavalitsused olema

oma eelarvestrateegia vastu võtnud hiljemalt 2012. aasta 1. oktoobriks. Eelarvestrateegia osas sätestab KOFS alljärgneva:

- Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist.
- Eelarvestrateegia koostamisel ja menetlemisel lähtutakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §-st 37, mis tähendab, et eelarvestrateegia eelnõu avalikustatakse enne selle vastuvõtmist volikogus valla põhimääruses sätestatud korras.
- Eelarvestrateegia koostatakse eelseisva nelja eelarveaasta kohta.
- Eelarvestrateegias esitatakse:
  - kohaliku omavalitsuse üksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks;
  - eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksvaks aastaks kavandatud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse tulud, eeldatavad põhitegevuse kulud, investeerimistegevuse eelarveosa olulisemad tegevused ja investeeringud koos kogumaksumuse prognoosi ja võimalike finantseerimisallikatega, eeldatav finantseerimistegevuse maht ning likviidsete varade muutus;
  - ülevaade kohaliku omavalitsuse üksuse ja temast sõltuvate üksuste majandusolukorrast, sealhulgas arvnäitajad, mis on vajalikud põhitegevuse tulemi ja netovõlakoormuse määra arvutamiseks;
  - kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulemi eelmisel aastal, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodi igaks aastaks prognoositav põhitegevuse tulemi iga aasta lõpu seisuga;
  - kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse tegelik netovõlakoormus eelmisel aastal, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositav netovõlakoormus iga aasta lõpu seisuga;
  - muu kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise korraldamiseks oluline informatsioon.
- Eelarvestrateegias võib põhitegevuse tulud, põhitegevuse kulud ning investeeringud planeerida täiendavalt ka tegevuste kaupa.
- Eelarvestrateegias võib ette näha kavandatud tulude ületamise korral rahastatavate täiendavate tegevuste nimekirja.

KOFS sätestab lisaks eelarvestrateegia kohustusele ka vallaeelarve koostamisele uued raamid, võimaldades omavalitsustel üle minna tekkepõhisele eelarvestamisele. Uue seaduse kohaselt on muudetud oluliselt ka eelarveosade liigendust, eraldades ja tuues välja investeerimistegevuse ja likviidsete varade muutuse osa. Samuti näeb seadus ette võimaluse koostada eesmärgipõhist eelarvet.

Alljärgnevalt on toodud olulised muutused ja tähtajad omavalitsuste finantsjuhtimises:

- Alates 2013. a eelarve koostamisest peab eelarve koostamise ja investeeringute kavandamise aluseks olema nii arengukava kui ka eelarvestrateegia.
- 2012. a majandusaasta aruanne koostatakse KOFS kohaselt.
- Volikogu või volikogu komisjonide istungite protokollid 2012. aasta eelarve ja 2012. aasta võimalike lisaelarvete menetlemise kohta tuleb esmakordselt avalikustada veebilehel.
- Finantsdistsipliini tagamise meetmed rakenduvad alates 2012. aastast.

- Pikaajalised mittekatkestatavad renditehingud võetakse kohustustena arvesse alates 2012. a sõlmitavatest lepingutest. Varasematel perioodidel tehtud tehinguid netovõlakoormuse arvestusse ei võeta.
- KOKSi muudatused seoses siseauditeerimise ja revisjonikomisjoni töö korraldusega jõustuvad 2013. a 1. jaanuarist.
- Alates 1. jaanuarist 2011. a peab lisaks laenudele, kapitalirendi ja faktooringkohustuste võtmisele ning võlakirjade emiteerimisele otsustama volikogu kohustuste võtmise kontsessioonikokkulepete alusel.
- 2011. a jooksul tuleb kõik osalused üle hinnata ning alates 2012. a tuleb täita tingimust, et KOV võib osaleda äriühingutes ainult avalikes huvides.
- 2012. a eelarve koostamisel tuleb järgida põhimõtet, et kohalikud maksud ja maksumäärade muudatused kehtestatakse enne valla- või linnaeelarve või lisaeelarve vastuvõtmist.

KOFS paragrahv 5 toob ära vallaeelarve ülesehituse ja liigenduse:

- (1) Eelarve koosneb osadest ning on kassapõhine või tekkepõhine. Kassapõhise eelarve koostamise erisused on esitatud käesoleva seaduse §-des 6–12. Tekkepõhise eelarve koostamise erisused on esitatud käesoleva seaduse §-des 13–19.
- (2) Eelarveosad on:
  - 1) põhitegevuse tulud;
  - 2) põhitegevuse kulud;
  - 3) investeerimistegevus;
  - 4) finantseerimistegevus;
  - 5) likviidsete varade muutus.
- (3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud eelarveosade detailsus peab kassapõhise eelarve korral vastama vähemalt käesoleva seaduse §-des 7–11 ja tekkepõhise eelarve korral vähemalt §-des 14–18 sätestatule.
- (4) Eelarvele võib lisada käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud osasid, lisasid ja täiendavat informatsiooni, sealhulgas ametiasutuste ja ametiasutuste hallatavate asutuste ning tegevuste ja eesmärkide vahelisi tehinguid, mis on vajalikud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsolukorra täpsustamiseks ja eelarve täiendamiseks, kuid mida ei arvestata lõikes 2 nimetatud eelarveosades.
- (5) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud eelarveosades võib eelarve jaotada täiendavalt tegevuste kaupa ning tegevused täiendavalt eesmärkide kaupa. Eesmärkidele lisatakse nende täitmise mõõtmiseks indikaatorid. Indikaator on eesmärgi saavutamist iseloomustav kvantitatiivne või kvalitatiivne näitaja, mille abil saab analüüsida eesmärgi täitmise suunas liikumist.
- (6) Volikogu võib volitada valla- või linnavalitsust eelarvet detailsemalt liigendama.
- (7) Eelarves võib eraldi põhitegevuse kuluna planeerida reservfondi ettenägematute väljaminekute tegemiseks. Valla- või linnavalitsus eraldab reservfondist vahendeid sihtotstarbeliselt. Reservfondi kasutamise korra kehtestab valla- või linnavalikogu.

Eelarve koostamisel ja analüüsimisel on olulisim mõiste põhitegevuse tulem. Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe. Kohaliku omavalitsuse üksuse põhitegevuse tulemi lubatav väärtus aruandeaasta lõpu seisuga on null või positiivne.

Riigieelarve seadus

Vastavalt Riigieelarve seadusele on kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve seotud riigieelarvega: seadusega kohaliku omavalitsuse üksusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse eraldistega riigieelarvest. „Riigieelarve seaduse“ § 9 kohaselt tehakse riigieelarvest eraldisi kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse: eelarvete tasandusfondi kaudu ja sihtotstarbeliste eraldistena.

Riigieelarve seadus sätestab ka täiendavad tingimused:

- Eelarvete tasandusfondi suurus riigieelarve eelnõus ja eelarvete tasandusfondi jaotus määratakse kindlaks kohaliku omavalitsuse üksuste ja kohalike omavalitsuste liitude volitatud esindajate ja Vabariigi Valitsuse esindajate vahelise kokkuleppe alusel. Kui kokkulepet ei saavutata, otsustab eelarvete tasandusfondi suuruse riigieelarve eelnõus ja selle jaotuse Vabariigi Valitsus ning esitab lahkarvamused eelarve eelnõu seletuskirjas Riigikogule. Tasandusfondi suurus ja selle jaotamise põhimõtted sätestatakse riigieelarves.
- Kui kohaliku omavalitsuse üksus on ületanud eelarveaastal kehtestatud kohustuste võtmise mahu, on Vabariigi Valitsusel õigus rahandusministri ettepanekul vähendada kohaliku omavalitsuse üksusele eelarvete tasandusfondist tehtavaid väljamakseid summa ulatuses, mille võrra mahtu ületati.
- Vabariigi Valitsus kehtestab igaks eelarveaastaks riigieelarves eelarvete tasandusfondi määratud vahendite kohaliku omavalitsuse üksustele ülekandmise jaotuse kvartalite või kuude lõikes.
- Rahandusministri nõusolekul võib kohaliku omavalitsuse üksuse põhjendatud taotluse alusel nimetatud tasandusfondi eraldisi üle kanda ka avansiliselt eelarveaasta eelseivate perioodide arvel.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

Vastavalt Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas või linnas sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita. Nimetatud valdkondade avalike teenuste arengu tagamiseks on omavalitsusel kohustuslik koostada arengukava.

Lasva valla arengukava

Lasva vald on oma missiooni seadnud järgmiselt:

„Lasva valla missiooniks on tagada inim- ja loodussõbralik, turvaline, jätkusuutlikult arenev, tervitsäästev ning koostööle avatud elu-, töö- ja puhkekeskkond.“

KOHALIKU OMAVALITSUSE TULUBAASI KUJUNEMISE PÕHIMÕTTED

Kohaliku omavalitsuse eelarve koostamine on alates 1991. a. muutunud järjest keerulisemaks. See on olnud tingitud peamiselt vajadusest regulatsiooni järele (kohaliku võimu finantstegevuse läbipaistvuse suurendamine ning järelevalve tõhustamine) ning valdkondade struktuuri

täienemisest (lisandunud on uusi hallatavaid asutusi, omavalitsuse osalusega majandusühinguid ning investeringulisi koostööprojekte). Enim mõjutavad kohaliku omavalitsuse eelarve kujunemist üldine majandusseis ja riigieelarve koostamine, maksude laekumine, kohalikud poliitilised otsused ning rahvastikusündmused. Omavalitsuse eelarve tulud kujunevad peamiselt alljärgnevatest allikatest.

Füüsilise isiku tulumaks

Füüsilise isiku tulumaks sõltub maksumaksjate arvust, keskmisest sissetulekust ning riigi poliitikast, mis väljendub omavalitsusele laekuva tulumaksu osa suuruses. Tulenevalt Tulumaksuseadusest laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele **11,4%** residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust. Residendist füüsilise isiku elukohaks kalendriaastal loetakse sama kalendriaasta 1. jaanuari seisuga Maksu- ja Tolliameti peetavasse maksukohustuslaste registrisse kantud elukoht. Kui Maksu- ja Tolliametil puuduvad andmed tema elukoha kohta, jaotatakse tema makstud tulumaks lõikes 1 sätestatud põhimõttel proportsionaalselt kohalike omavalitsusüksuste arvestuslikele osakaaludele. Tulumaksu kandmine kohalikele omavalitsusüksustele ning arvestuslike osakaalude arvutamine toimub rahandusministri määrusega kehtestatud korras.

Maamaks

Maamaks sõltub maa kõlvikulisest jaotusest, kehtestatud maksumääradest ning kinnisvaraturu olukorrast. Maamaksumäär on 0,1 kuni 2,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas, välja arvatud maksusoodustuste rakendamisel. Maksumäära kehtestab kohaliku omavalitsusüksuse volikogu hiljemalt maksustamisaasta 31. jaanuariks.

Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu võib maamaksumäära kehtestada diferentseeritult maa hinnatsoonide ja/või katastriüksuse sihtotstarvete liikide kaupa.

Maamaksul on ka võimalikud maksusoodustused:

- Põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määr on 0,1 kuni 2,0 protsenti maa maksustamishinnast aastas.
- Kohalik omavalitsus võib vabastada maamaksust riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel pensioni saaja tema kasutuses olevalt elamumaalt linnas kuni 0,3 ha või vallas kuni 1,0 ha ulatuses. Maksuvabastust võib anda tingimusel, et maksuvabastuse taotleja ei saa maa kasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu.
- Kohalik omavalitsus võib vabastada maamaksust represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isiku okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse mõistes tema kasutuses oleva elamumaa osas, kui isik ei saa maa kasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu.
- Kohalik omavalitsus võib vabastada maamaksust maa omaniku või Maamaksuseaduse §-s 10 sätestatud maakasutaja tema kasutuses olevalt elamumaalt linnas kuni 0,3 ha või vallas kuni 1,0 ha ulatuses, kui sellel maal asuvas elamus on maksumaksja elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmetele. Maksuvabastust võib anda tingimusel, et maksuvabastuse taotleja ei saa maa kasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu.

Alates 1.jaanuarist 2013 jõustuvad uued maamaksusoodustused vastavalt Maamaksu seaduse paragrahvile 11:

- (1) Maamaksu tasumisest on vabastatud maa omanik tema omandis oleva või käesoleva seaduse §-s 10 sätestatud maakasutaja tema kasutuses oleva elamumaa või maatulundusmaa õuemaa kõlviku osas linnas, vallasiseses linnas, alevis, alevikus ning üldplaneeringuga kohaliku omavalitsusüksuse või maakonnaplaneeringuga maavanema poolt tiheasustusega alaks määratud alal kuni 0,15 ha ning mujal kuni 2,0 ha ulatuses, kui sellel maal asuvas hoones on tema elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmetele.
- (2) Maamaksu tasumisest on vabastatud hooneühistu elamumaa selliste füüsilisest isikust hooneühistu liikmete osamaksude proportsiooni osas, kelle elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmetele on sellel maal asuvas hoones, 0,15 ha ulatuses linnas, vallasiseses linnas, alevis, alevikus ning üldplaneeringuga kohaliku omavalitsusüksuse või maakonnaplaneeringuga maavanema poolt tiheasustusega alaks määratud alal ja 2,0 ha ulatuses mujal iga nimetatud tunnustele vastava hooneühistu liikme kohta.
- (3) Kui maa on kaasomandis, on kaasomanikud maamaksu tasumisest vabastatud käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud tingimustel elamumaa või maatulundusmaa õuemaa kõlviku osas linnas, vallasiseses linnas, alevis, alevikus ning üldplaneeringuga kohaliku omavalitsusüksuse või maakonnaplaneeringuga maavanema poolt tiheasustusega alaks määratud alal kokku 0,15 ha ning mujal kokku kuni 2,0 ha ulatuses. Käesolevas lõikes sätestatu ei kohaldu korteriomandite omanike suhtes.
- (4) Põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määr on 0,1 kuni 2,0 protsenti maa maksustamishinnast aastas.
- (5) Kohalik omavalitsusüksus võib täiendavalt vabastada maamaksust riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel pensioni saaja tema kasutuses oleva elamumaa või maatulundusmaa õuemaa kõlviku osas linnas, vallasiseses linnas, alevis, alevikus ning üldplaneeringuga kohaliku omavalitsusüksuse või maakonnaplaneeringuga maavanema poolt tiheasustusega alaks määratud alal kuni 0,15 ha ulatuses.
- (6) Kohalik omavalitsusüksus võib täiendavalt vabastada maamaksust represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isiku okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse mõistes tema kasutuses oleva elamumaa või maatulundusmaa õuemaa kõlviku osas.
- (7) Kohaliku omavalitsusüksuse täitevorgan otsustab käesoleva paragrahvi lõigetes 5 ja 6 sätestatud maksuvabastuse andmise isiku kirjaliku avalduse alusel omavalitsusüksuse volikogu poolt kehtestatud ulatuses ja korras.
- (8) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud maksuvabastust kohaldatakse vabastuse aluse tekkimisele järgneva aasta 1. jaanuarist. Kui maksuvabastuse alus tekib 1. jaanuaril, kohaldatakse maksuvabastust samast päevast.

Loodusvarade kasutamise tasu (ressursimaks)

Vastavalt Keskkonnatasude seadusele kantakse 50 % maavara kaevandamisõiguse tasust kaevandamisala asukoha kohaliku omavalitsuse eelarvesse, kui maavaravaru kaevandatakse üleriigilise tähtsusega maardlas ning 100%, kui maavaravaru kaevandatakse kohaliku tähtsusega maardlas. Vee erikasutusõiguse tasust kantakse 50% vee erikasutuse asukoha kohaliku omavalitsuse eelarvesse, kui vett võetakse erikasutuse korras siseveekogust või põhjaveekihist.

Muud maksutulud (kohalikud maksud)

Kategoorias muud maksutulud on hõlmatud kohalike maksude seaduse alusel kehtestatavad kohaliku maksu laekumised. Alates 1.jaanuarist 2012 on Kohalike maksude seaduse kohaselt omavalitsustel võimalik kehtestada: **reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks ja parkimistasu**. Kohalikele omavalitsustele on jäetud õigus otsustada kohalike maksude kehtestamise vajalikkuse üle. Kohalike maksude maksumäärade kehtestamise otsustab lähtuvalt seaduses antud piirmääradest ja tingimustest valla- või linnavolikogu. Praktika kohaselt ei ole peale reklaamimaksu ja parkimistasude ülejäänud kohalikud maksud määrava tähtsusega.

Kaupade ja teenuste müük

Selle tuluartikli alla kuuluvad riigilõivud, tulu majandustegevusest, kaupade ja teenuste müük, renditulu ning õiguste müük.

Varade müük

Blokki varade müük on koondatud nii materiaalsete kui ka mittemateriaalsete varade müük. Siia ei kuulu müüdadavad aktsiad, osakud ja väärtpaberid (kajastuvad finantseerimistehingutes).

Muud omatulud

Blokis muud omatulud kajastuvad tulud varadelt ja kõik muud omatulud. Tulud varadelt hõlmavad endast põhiliselt intressi- ja viivisetulusid ning omanikutulusid. Blokist on välja arvatud ressursimaksu kategoorias eraldi välja toodud laekumised.

Riigieelarvelised investeeringutoetused

Riigieelarves on avaliku sektori investeeringute toetamiseks ette nähtud investeeringutoetused. Nimetatud investeeringutoetused eraldatakse peaaesjalikult ministeeriumide investeeringukavade raames. Kuna oluline osa infrastruktuuri objektidest (koolid, kultuurimajad, hoolekandeesutused, teed jne) on kohaliku omavalitsuse omanduses, siis nimetatud programmist eraldatakse vahendeid munitsipaalinvesteeringute teostamiseks.

Tasandusfond (lg 1)

Riigieelarves on nõrgema tulubaasiga kohalike omavalitsuste toetamiseks moodustatud valla- ja linnaeelarvete tasandusfond ning tasandusfondi vahendid jaotatakse kohalike omavalitsuste vahel vastavalt valemile, mis on sätestatud iga-aastases riigieelarves. Tasandusfondist eraldatakse vahendeid nendele omavalitsustele, kelle arvestuslikud kulud jäävad alla arvestuslikele tuludele. Riigi keskmisest kõrgema tulukusega ühe elaniku kohta kohalikud omavalitsused tulude-kulude tasandamissüsteemist vahendeid ei saa. 2009. aastal oli selliseid omavalitsusüksusi 43.

Toetusfond (lg 2)

Sisaldab riigieelarves tasandusfondi reall konkreetsete ülesannete täitmiseks eraldatavaid vahendeid (pedagoogide palgad, toimetulekutoetus, väikesaarte toetus, koolilõuna toetus, sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetus). Nimetatud vahendite jaotusmehhanismi kehtestab Vabariigi Valitsus.

Eraldised fondidest ja sihtasutustelt

Kohalikud omavalitsused võivad projektipõhiselt taotleda sihtasutustelt ja avalik-õiguslikelt juriidilistelt isikutelt täiendavaid vahendeid mitmesuguste tegevuste läbiviimiseks. Näiteks eraldatakse sihtasutustest toetusi nii kultuuriürituste läbiviimiseks kui ka investeringuteks.

Valitsuse poolsed sihtotstarbelised toetused

Kuna kohalikele omavalitsustele riiklike kohustuste täitmisega seotud kulud tuleb katta riigieelarvest, siis eraldatakse ministeeriumide kaudu kohalikele omavalitsustele täiendavaid vahendeid (õpilaskodud, transpordidotatsioon, rahvaraamatukogud jms). Lisaks täidavad osa omavalitsusi halduslepinguga riiklikke ülesandeid nagu laste riikliku hoolekande korraldamine (lastekodud).

Muud tulud

Blokis muud tulud on esindatud kõik muud allikad, mis eelpool toodud blokkides ei ole kajastamist leidnud. Siia alla kuuluvad nt trahvid, annetused ning toetused mitteresidentidelt ja muudelt residentidelt.

LASVA VALLA MAJANDUSLIKU OLUKORRA ANALÜÜS JA PROGNOOS EELARVESTRAATEEGIA PERIOODIKS

ELANIKUD

Statistikaameti andmetel oli Lasva valla elanike arv 2012. aasta 1. jaanuari seisuga 1749 elanikku. Lasva valla elanike arv on pideva väikese langustendentsiga, vähenemine on tingitud eelkõige negatiivsest loomulikust iibest ja elanike lahkumisest suurematesse maakonnakeskustesse, aga ka välismaale.

Tabel 2. Elanike arv Lasva vallas 2001 – 2012 (allikas: Statistikaamet).

Aasta	Rahvaarv
2001	1795
2002	1783
2003	1784
2004	1786
2005	1778
2006	1773
2007	1761
2008	1767
2009	1759
2010	1760
2011	1753
2012	1749

Valla elanike arv jätkab ilmselt ka tulevikus langemist. Perioodil 2001-2012 on valla elanike arv vähenenud 46 inimese võrra ehk 2,5%. Keskmiselt väheneb elanike arv aastas 4 inimese võrra. Eelarveprognoosi aluseks on võetud 0,2% elanikkonna vähenemine aastas.

ETTEVÕTLUS JA TÖÖHÕIVE

Lasva vallas on 2012. aasta juuli seisuga Äriregistri andmetel registreeritud 3 aktsiaseltsi (Lasva Liimpuidu AS, ABL Baltic Seeds AS ja Virve Hobusekasvatuse AS), 63 osaühingut (millest 1 kustutamishoiatusega ja 1 sundlõpetamisel) ja 93 FIET.

2012. aasta alguse seisuga oli Lasva vallas tööealisi inimesi vanuses 16-65 ca 1116 inimest (ca 64%). Nendest töötutena oli Töötukassas registreeritud 54 inimest.

Eelarveprognoosi kontekstis lähtutakse tööhõive kasvu osas Rahandusministeeriumi prognoosist, mille kohaselt on hõive kasv aastatel 2013-2016 vastavalt siis 1%, 0,6%, 0,4% ja 0,4%.

OMAVALITSUSTE GRUPEERIMINE

Tulenevalt omavalitsuste rahvaarvus ning valla tuludest elaniku kohta võib omavalitsusi jagada erinevatesse gruppidesse, mis võimaldab võrrelda sarnaseid omavalitsusi. Käesolevas

strateegias on kasutatud omavalitsuste gruppidesse jagamisel Rahandusministeeriumi 2011. aasta omavalitsuste eelarvete analüüsis⁴ välja pakutud jaotust.

Kohalikud omavalitsused jaotatuna gruppidesse elanike arvu järgi

Kuna Eesti kohalikud omavalitsused on elanike arvu poolest väga erinevad (Tallinn ca 400 000 inimest ja Ruhnu ca 100 inimest), eri tüüpi omavalitsuste kulude ja tulude struktuur on väga erinev.

Tabel 3. Kohalike omavalitsuste grupeerimine tüübi ja elanike arvu järgi

Omavalitsuste grupid
Vald alla 1 500 elaniku
Vald 1 500 – 3 000 elanikku
Vald üle 3 000 elaniku
Linn (alev) kuni 10 000 elanikku
Linn üle 10 000 elaniku
Tallinn

Lasva vald oma 1749 elanikuga kuulub **Keskmise valla** (elanikke 1 500 – 3 000) gruppi.

Kohalikud omavalitsused jaotatuna gruppidesse arvestusliku tulu järgi elaniku kohta

Lisaks kohaliku omavalitsuse elanike arvule on kohaliku omavalitsuse tulude struktuuri osas oluliseks mõjuteguriks kohaliku omavalitsuse tulukus. Tulukuse väljaselgitamise aluseks on võetud arvestuslikud tulud elaniku kohta (üksikisiku tulumaks, maamaks ja nn ressursimaks). Need kolm komponenti on ka riigieelarvest eraldatava valla- ja linnaeelarvete tasandusfondi vahendite jaotamisel aluseks arvestuslike tulude arvutamisel.

Tabel 4. Kohalike omavalitsuste grupeerimine tüübi ja arvestusliku tulu järgi

Omavalitsuste grupid
Toimetulev vald ja linn - tulu elaniku kohta alla 345 euro
Keskmise tulukusega vald ja linn - tulu elaniku kohta 345-493 eurot
Tulukas vald ja linn - tulu elaniku kohta üle 493 euro
Tallinn

2011. aastal oli Lasva valla arvestuslik tulu elaniku kohta 305 eurot. Vastavalt sellele jaotusele kuulub Lasva vald **Toimetuleva valla** gruppi.

SENINE LASVA VALLA EELARVEPOLIITIKA JA ÜLDEESMÄRGID

HINNANG SENISELE EELARVEPOLIITIKALE

Korrekse eelarvepoliitika juhtimisel võib välja tuua kolm aspekti, mida on väga oluline jälgida – need on läbipaistvus, konservatiivsus ja efektiivsus. Kuna investeringute poliitika on osa

⁴ <http://fin.ee/index.php?id=12552>

eelarvepoliitikast, saab vastavalt ka investeerimisprogrammide hindamise kriteeriumid jagada kolme rühma: läbipaistvuse kriteeriumid, majandus- ja eelarvepoliitilised kriteeriumid ning efektiivsuse kriteeriumid. Lasva valla esindajad täitsid eelarvepoliitika hindamise testi (lisatud eelarvestrateegiale) ning kokkuvõttes on tulemused järgmised:

Läbipaistvuse kriteeriumid

14-30: investeringute poliitika on suhteliselt läbipaistmatu

31-50: investeringute poliitika on keskmise läbipaistvusega

51-70: investeringute poliitika on hea läbipaistvusega

Lasva valla tulemuseks läbipaistvuse osas on 63 punkt (investeringute poliitika on läbipaistev).

Majandus- ja eelarvepoliitilised kriteeriumid

10-20: investeerimisel peetakse vähe kinni majandus- ja eelarvepoliitilistest nõuetest

21-35: investeerimisel peetakse rahuldavalt kinni majandus- ja eelarvepoliitilistest nõuetest

36-50: investeerimisel peetakse suhteliselt palju kinni majandus- ja eelarvepoliitilistest nõuetest

Lasva valla tulemuseks majandus- ja eelarvepoliitika osas on 38 punkti (investeerimisel peetakse suhteliselt palju kinni majandus- ja eelarvepoliitilistest nõuetest).

Efektiivsuse kriteeriumid

11-25: investeringu (või tervikuna investeringute) efektiivsus on madal

26-35: investeringu (või tervikuna investeringute) efektiivsus on keskmine

36-55: investeringu (või tervikuna investeringute) efektiivsus on kõrge

Lasva valla tulemuseks efektiivsuse osas on 44 punkti (investeringute efektiivsus on kõrge).

EEELARVEPOLIITIKA ÜLDEESMÄRGID

Lasva valla eelarvestrateegiaga püstitatakse järgnevad eelarvepoliitika üldeesmärgid perioodiks 2013-2016:

- Eelarve koostamise aluseks on arengukava.
- Eelarves kajastatavad investeringud peavad lähtuma arengukava eesmärkidest.
- Eelarve peab olema tasakaalus.
- Eelarve projekt valmib vallavalitsuse, vallavolikogu majanduskomisjoni ja valla asutuste koostöona. Valminud projekti esitab vallavalitsus vallavolikogule seaduses ettenähtud tähtajaks.
- Valla põhitegevuse tulem peab olema tasakaalus või positiivne.
- Reservfondi maht planeeritakse vähemalt tasemel 1-1,5% eelarve mahust.

Valla investeerimisvõimalusi laenuvõtmise arvelt piirab "Valla- ja linnaeelarve seadus" eesmärgiga vältida valdade maksejõuetust. Seaduse alusel võib eelarveaastal tagasimakstav laenusumma koos intressidega olla maksimaalselt 20% eelarvekuludest (ei kehti riigigarantiiga laenudele). Lisaks ei tohi kõigi tagasimakstavate laenude kogusumma ületada 75% selleks eelarveaastaks kavandatud eelarvetulusid.

Laenupoliitika põhimõtted:

- 1) eelarve koostamisel lähtutakse eelnevate aastate eelarvete proportsioonidest;
- 2) võetavad laenud peavad olema ainult investeringuteks;
- 3) investeringud peavad olema suunatud kohaliku elukvaliteedi tõstmisele;
- 4) valla netovõlakooormuse ülemmäär on vastavuses seaduses määratud ülemmäärale (60%), kuid valla üldiseks põhimõtteks on laenude mittevõtmine (omadest vahenditest suuri investeringuid ei tehta ning projektipõhiste investeringute omafinantseeringud kaetakse valla eelarvelistest vahenditest või vajadusel väikesest laenust);
- 5) vallale võetakse täiendavaid kohustusi investeringuteks tingimusel, et osa vajaminevast rahast tuleb tagastamata rahana fondidest (soovitavalt vähemalt 50% tagastamatu abi osakaal), erandina on investeringud eriolukordades, kus on seatud ohtu valla toimimine.

Väljavõtte arengukavast

Valla strateegiliste eesmärkide elluviimine nõuab suurel hulgal investeringuid. Suuremate investeringute tegemiseks Lasva vallal oma eelarvelistest vahenditest ei piisa. Seetõttu on väga oluline taotleda lisaraha mitmesugustest programmidest, mille eesmärgid langevad kokku Lasva valla strateegiliste eesmärkidega.

Investeringute tegemisel tuleb jälgida nende mõju valla eelarvele. Kõige olulisem on analüüsida uute objektide rajamisel nendega kaasnevaid hilisemaid kulusid. Tuleb tagada valla investeringute tegemise võime tulevikus. Vältida tuleks piiratud majandusotsuste tegemist ning raha ebaotstarbekat ja perspektiivitut kasutamist. Laenuvõtmist tuleks kaaluda hädavajalikeks tulutoovateks ehk strateegiliste eesmärkide saavutamiseks olulisteks investeringuteks. Investeringute tegemisel, mis ei ole otseselt seotud valla seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalike investeringutega, tuleb jälgida, et ei halveneks valla võime täita seadusest tulenevaid kohustusi.

LASVA VALLA TULUD

TULUDE EELARVE KUJUNEMINE

Üldised võrdlusalused

Alljärgnevalt võrreldakse valla tulude ka kulude puhul Lasva valla tulusid, põhitegevuse kulusid ja kulusid tegevusvaldkondade kaupa perioodil 2010-2012. 2010-2011 on esitatud eelarve täitmine, 2012. aastal eelarve prognoos. Andmed on võetud Rahandusministeeriumile esitatud kuuaruannetest. Tulemusi võrreldakse keskmiste keskmise suurusega ja toimetulevate valdade tulemustega aastal 2010.

Erisused:

- Kõik arvud on esitatud eurodes (2010.aasta andmed on viidud kroonidest eurodesse)
- 2012. aastast alates peavad omavalitsused esitama kuuaruanded uuendatud kujul, seega pole 2011 ja 2012 aasta andmed enam kohati võrreldavad, kuid võrreldavad on kulumisandmete osakaal kogutuludest/kogukuludest.

- Võrreldavate omavalitsuste juures on tegevusvaldkonna kulude juures kokku pandud majandamise ning elamu- ja kommunaalmajanduse kulud ning sotsiaalne kaitse ja tervishoid. Vallad aga esitavad kuuaruannetes antud tegevusvaldkondade aruandeid eraldi ridadena.

Füüsilise isiku tulumaks

Tulumaks on üks olulisemaid valla tuluallikaid. Tulumaksu laekumised moodustavad Lasva vallas 32-35% valla tuludest. Võrreldavate omavalitsuste tulumaksulaekumiste osakaal valla tuludes on keskmiselt 30-39%. Tulumaksu laekumist mõjutab tööga hõivatute arv ning palgatase.

Muutused lähiaastatel

Suuri muutusi vald lähema 4 aasta jooksul ette ei näe – suuri tootmisi ei lisandu, noori siseneb tööturule võrdeliselt teiste aastatega. Maksude osas suurenemist oodata ei ole. 2012.aastal füüsilise isiku tulumaksu laekumine jääb arvatavasti samale tasemele või langeb pisut. Tõusule võib pöörduda ülejärgnevast aastast (2013).

Prognoosimise alused

Üldises plaanis on võimalik tulumaksu laekumist prognoosida rahvastiku langust ja makromajanduslikke muutusi arvestades. Seni on prognoosimisel lähtutud eelnenud aasta laekumistest. Iga järgnev aasta planeeritakse konservatiivsetel põhimõtetel (ehk samas mahus või vähem, kui jooksev aasta). Antud prognoosis lähtutakse kahest aspektist: 1) elanikkonna vähenemine 0,2% aastas, 2) konservatiivne lähenemine. Rahandusministeerium näeb ette omavalitsuste füüsilise tulumaksu laekumise osakaalu suurenemist 11,4%-lt 11,57%-le. Prognoos näeb ette, et 2014-2016 arvestavad antud osakaaluga ja rahvastiku vähenemisega.

Maamaks

Maamaks on olnud suhteliselt stabiilne tuluallikas. Maamaksu laekumised moodustavad ligikaudu 2-3,5% valla tuludest, nominaalina on 2012. aasta maksulaekumisteks planeeritud 48271 eurot. Võrreldavate vallagruppide keskmine maamaksutulu on 3,5-5%.

Muutused lähiaastatel

2012. aastal võrreldes 2011. aastaga planeeriti olulist maamaksu tõusu tulenevalt maksumäära muutusest. 2013. aastal kehtima hakkav maamaksu vabastus vähendab valla tulusid ligikaudu 3 000 euro võrra.

Prognoosimise alused

Maamaksu laekumine on alates 2013. aastast planeeritud stabiilsena kogu planeerimisperioodi vältel. Arvestatud on 2013. aastast alates ka võimalike muutustega tulenevalt seadusandlusest.

Muud maksutulud (kohalikud maksud)

Lasva vald pole kehtestanud kohalikke makse, mistõttu puudub ka vastav eelarvetulu. Võrreldavates omavalitsustes on kohalike maksude osakaal samuti nulli lähedal. Lasva vallal pole kavas lähiajal uusi makse kehtestada.

Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müügi tulu moodustab 12-13% valla tuludest. Samas nominaalina on püsinud see tululiik küllaltki stabiilsena. Võrreldavate omavalitsuste keskmine vastava tulumäär osakaal moodustab 8-9% kogutuludest.

Muutused lähiaastatel

Kaupade ja teenuste müük ning muud tulud jäävad 2012. aastal samale tasemele 2011. aastaga. Järgmistel aastatel võib teenuste müük tõusta seoses vee-ja kanalisatsiooniteenuste hinna tõusuga.

Prognoosimise alused

Toetused

Toetused moodustavad Lasva valla tuludest 50-57%, võrreldavates omavalitsustes 47-57%.

Prognoosimise alused:

Käsitletaval perioodil on planeeritud toetuste osakaal säilitada 50% osakaalu juures.

Valitsuse poolsed sihtotstarbelised toetused

Valitsuse poolsed sihtotstarbelised eraldised on moodustanud viimastel aastatel 4-6% eelarve tuludest. Antud tulurida sisaldab nii põhitegevuseks eraldatud toetust kui ka investeeringuteks eraldatud toetust. Võrreldavatel omavalitsustel moodustab see tululiik keskmiselt 16-17% eelarve tuludest Kuna kohalikele omavalitsustele riiklike kohustuste täitmisega seotud kulud tuleb katta riigieelarvest, siis eraldatakse ministeeriumide kaudu kohalikele omavalitsustele täiendavaid vahendeid (õpilaskodud, transpordidotatsioon, rahvaraamatukogud jms). Lisaks täidavad osa omavalitsusi halduslepinguga riiklike ülesandeid nagu laste riikliku hoolekande korraldamine (lastekodud). Riigieelarvelised investeeringutoetused on olnud viimastel aastatel vahemikus 2% kogutuludest. Selline toetuse määr on selgelt üle keskmise toetusmäära, mis on teistel sarnastel omavalitsustel keskmiselt natuke alla 3 protsendi eelarvetuludest. Riigieelarves on avaliku sektori investeeringute toetamiseks ette nähtud investeeringutoetused. Nimetatud investeeringutoetused eraldatakse peamiselt ministeeriumide investeeringukavade raames. Kuna oluline osa infrastruktuuri objektidest (koolid, kultuurimajad, hoolekandeadusused, teed jne) on kohaliku omavalitsuse omanduses, siis nimetatud programmist eraldatakse vahendeid munitsipaalinvesteeringute teostamiseks.

Muutused lähiaastatel

Tegevuskulude katmiseks eraldatavad toetused prognoositakse suurenema vastavalt tegevuskulude suurenemisele (palgatõus, objektide majandamiskulude tõus). Munitsipaalobjektide investeeringutoetuste muutused sõltuvad investeeringuvajadustest ja investeeringuplaanist (esitatud eraldi peatükis).

Prognoosimise alused

Tegevuskulude katmiseks saadavad toetused prognoositakse suurenema vastavalt tarbijahinnaindeksi muutustele (tingitud munitsipaalasutuste kulude suurenemisest). Investeeringute toetused planeeritakse vastavalt investeeringute kavale.

Tasandusfond (lg 1)

Tasandusfondi osakaal valla tuludes on viimastel aastatel moodustanud 20-24% kogutuludest. Võrreldavatel omavalitsustel kõigub antud näitaja 10-20% vahel (keskmise suurusega valdadel 10%, toimetulevatel valdadel keskmiselt 20%). Riigieelarves on nõrgema tulubaasiga kohalike omavalitsuste toetamiseks moodustatud valla- ja linnaeelarvete tasandusfond ning tasandusfondi vahendid jaotatakse kohalike omavalitsuste vahel vastavalt valemile, mis on sätestatud iga-aastases riigieelarves. Tasandusfondist eraldatakse vahendeid nendele omavalitsustele, kelle arvestuslikud kulud jäävad alla arvestuslikele tuludele. Riigi keskmisest kõrgema tulukusega ühe elaniku kohta kohalikud omavalitsused tulude-kulude tasandamissüsteemist vahendeid ei saa.

Muutused lähiaastatel

Tulude vähenedes (kaupade ja teenuste müük, maksumaksjate arvu vähenemine, maamaksu vabastus) on kerkimas vajadus tasandusfondi suurenemisele muudatuste võrra.

Prognoosimise alused

Prognoositakse 2012.aasta eelarvest lähtuvalt, kuid arvestatakse ka tulude muutusi.

Toetusfond (lg 2)

Toetusfond on moodustanud lähiaastatel 22-24% tuludest. Võrreldavates omavalitsustes moodustab toetusfond 19-20% tuludest. Toetusfond sisaldab riigieelarves tasandusfondi reall konkreetsete ülesannete täitmiseks eraldatavaid vahendeid (pedagoogide palgad, toimetulekutoetus, väikesaarte toetus, koolilõuna toetus, sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetus). Nimetatud vahendite jaotusmehhanismi kehtestab Vabariigi Valitsus.

Muutused lähiaastatel

Toetuste suurus sõltub suurel määral riigi eelarvest eraldatud vahenditest. Suurt tõusu prognoosida ei saa, sest riigi eelarvest eraldatud vahendid haridusele ja teede korrashoiule on aastatega pigem vähenenud.

Prognoosimise alused

Prognoositakse vastavalt 2012. aasta eelarvele, kuid arvestatakse siiski ka väikest tõusu lähtuvalt riiklikest poliitikest (näiteks tulenevalt õpetajate palga tõusust).

Varade müük

Lasva valla tuludest moodustab varade müük 0% ning on sisuliselt marginaalse tähendusega, samas kallima vara müük võib anda siiski märgatavat eelarvetulu, kuna valla eelarve on nominaalis suhteliselt väiksemahuline. Üldiselt moodustab vara müügi tulu sarnastel valdades keskmiselt 0,3% eelarve tuludest. Blokki varade müük on koondatud nii materiaalsete kui ka mittemateriaalsete varade müük. Siia ei kuulu müüdavad aktsiad, osakud ja väärtpaberid (kajastuvad finantseerimistingutes).

Prognoosimise alused

Varade müügi tulud on planeeritud perioodil 2012-2016 nullilähedasteks.

Muud tulud

Muud omatulud on moodustanud viimastel aastatel valla kogutuludest 0-1%, mis on samas suurusjärgus teiste sarnaste omavalitsustega. Blokkis muud omatulud kajastuvad tulud varadelt

ja kõik muud omatulud. Tulud varadelt hõlmavad endast põhiliselt intressi- ja viivisetulusid ning omanikutulusid. Blokist on välja arvatud ressursimaksu kategoorias eraldi välja toodud laekumised.

Muutused lähiaastatel

Lähiaastatel olulisi planeerimata muid tulusid ette ei nähta, jääb samale tasemele.

Prognoosimise alused

Prognoosis jätkatakse senise mahuga. Nagu näha tabelis 5, siis on Lasva valla eelarve tuludes olulisem osatähtsus toetustest ja maksudest laekuvatel summadel. Väiksem osakaal on kaupade ja teenuste müügist laekuval tulul ning muudel tuludel.

Tabel 5. Lasva valla tulude kujunemine (kokkuvõtte valla aastaaruandest)

	2010	2009	2008
	%	%	%
Maksud	33,1	34,1	32,8
Kaupade ja teenuste müük	11,8	10,3	9,6
Toetused	48,9	44,2	47,4
Muud tulud	0,2	0,1	0,1

Valla eelarve tulud võib tinglikult jagada nelja alaliiki:

- Maksud - üksikisiku tulumaks; maamaks;
- Omatulud – osamaksud lasteaias, koolis, sotsiaalkeskuses; tulud majandustegevusest; munitsipaalvara müük; renditasud; kommunaalteenuste majandustegevusest jt;
- Juurdeantav raha – riigipoolne tasandusfond, riigieelarve vahendid haridusele, koolilõunatoetusteks, toimetulekutoetusteks, teede korrashoiuks;
- Sihtotstarbelised laekumised mitmesuguste projektide ja annetuste kaudu.

Riigi poolt eraldatav raha moodustab valla eelarve tuludest poole. Valla arenguks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks on väga oluline leida võimalused maksude ja omatulu suurendamiseks. Kulude osas tuleb tagada kõikide finantsvahendite sihipärane kasutus ning optimaalsed juhtimiskulud.

Valla maksude ja omatulude suurendamiseks on Lasva vallal järgmised võimalused:

- tõsta maamaksumäära, kuna hetkel ei ole volikogu veel seadusega lubatud maksimummäära kehtestanud;
- tõsta kommunaalteenuste hinda (vee- ja kanalisatsiooniteenuste eest);
- tõsta valla poolt üüritavate pindade üürihindasid;
- vallale mittevajaliku vara võõrandamine.

Ülalnimetatud võimaluste rakendamisel tuleb põhjalikult analüüsida nende rakendamise mõju ja vajalikkust. Vee- ja kanalisatsiooniteenuste hinna tõstmine on põhjendatud vaid juhul, kui vastav lisatulu suunatakse samasse valdkonda ehk vähendatakse sellega vallapoolset vee- ja kanalisatsiooniteenuste subsideerimist või tehakse antud valdkonda investeeringuid. Vastava subsideerimise vähendamine on põhjendatud asjaoluga, et vee- ja kanalisatsiooniteenust tarbib vaid teatud elanike grupp (ühisvee- ja kanalisatsioonivõrguga ühendatud hoonete elanikud ja seal tegutsevad ettevõtted). Valla poolt üüritavate pindade üürihindade tõstmine on samuti põhjendatud vaid juhul, kui vastav lisatulu suunatakse samasse valdkonda. Eraldi tuleb käsitleda valla sotsiaalelupindasid, mille väljaüürimist tuleb käsitleda sotsiaalteenusena. Vallale mittevajaliku vara võõrandamine on põhjendatud juhul, kui on tõepoolest tegemist sellise valla

varaga, mida vald oma ülesannete täitmiseks ei vaja või mille omamisega kaasnevad vallale põhjendamatult suured kulutused. Vastav lisatulu on kõige mõistlikum suunata vallale vajalikeks investeeringuteks, kuna tegemist on ühekordse tuluga. Maamaksumäära tõstmisest saadava lisatulu suunamisel põhimõttelisi piiranguid ei ole. Üksikute elanike gruppide maksujõuetust tuleks kompenseerida toimetulekutoetuste ja teiste sotsiaalabi fondide kaudu.

Ülaltoodu puhul on tegemist selliste omatulu suurendamise võimalustega, mille elluviimiseks on vajalik vaid vastav volikogu otsus ning mille mõju tulude suurenemisele on võrdlemisi kohene. Peale nende on veel omatulu suurendamise võimalusteks näiteks elanike arvu suurenemine, kohaliku ettevõtluse arenemine, tööhõive suurenemine jmt. Nende võimaluste rakendamisel on valla (kohaliku omavalitsuse) roll selles, et luua selleks soodsad tingimused. Sellest tulenevalt peab vald määrama vastavad strateegilised eesmärgid ning neid ellu viima.

TULUDE ANALÜÜS JA VÕRDLUS TEISTE SARNASTE OMAVALITSUSTEGA

Tabel 6. Lasva valla eelarvete tulude ja kulude horisontaal- ja vertikaalanalüüs perioodi 2010-2012 kohta.

	2010	2010	2010	2011		2012	
	Keskmine vald	Toimetulev vald	Lasva Täitmine	Lasva Muut	Lasva Täitmine	Lasva Muut	Lasva Eelarve
Tulud	1 694 641	1 489 223	1 570 232	-1,17%	1 551 855	21,35%	1 883 179
Maksud	738 787	501 466	560 174	2,82%	575 967	0,23%	577 271
<i>Osakaal tuludest</i>	43,60%	33,67%	35,67%		37,11%		30,65%
Füüsilise isiku tulumaks	656 584	446 304	517 831	3,25%	534 640	-1,05%	529 000
<i>Osakaal tuludest</i>	38,74%	29,97%	32,98%		34,45%		28,09%
Maamaks	82 202	52 434	42 343	-2,40%	41 327	16,80%	48 271
<i>Osakaal tuludest</i>	4,85%	3,52%	2,70%		2,66%		2,56%
Kaupade ja teenuste müük	145 815	119 185	192 286	-4,26%	184 092	6,36%	195 795
<i>Osakaal tuludest</i>	8,60%	8,00%	12,25%		11,86%		10,40%
Toetused	803 089	854 208	814 301	-4,29%	779 337	38,02%	1 075 654
<i>Osakaal tuludest</i>	47,39%	57,36%	51,86%		50,22%		57,12%
Sihotstarbelised toetused	284 919	258 354	97 296	-34,24%	63 983	536,25%	407 086
<i>Osakaal tuludest</i>	16,81%	17,35%	6,20%		4,12%		21,62%
Miitesihotstarbelised toetused	518 170	595 854	717 005	-0,23%	715 354	-6,54%	668 568
<i>Osakaal tuludest</i>	30,58%	40,01%	45,66%		46,10%		35,50%
Vabariigi Valitsus, s.h.	518 170	595 854	717 005	-0,30%	714 854	-6,47%	668 568
Tasandusfond Ig 1	178 473	310 267	368 323	-7,91%	339172	-9,22%	307 904
<i>Osakaal tuludes</i>	10,53%	20,83%	23,46%		21,86%		16,35%
Toetusfond Ig 2	339 697	285 586	348 682	7,74%	375 682	-4,00%	360 664
<i>Osakaal tuludes</i>	20,05%	19,18%	22,21%		24,21%		19,15%
Muud tulud	6 950	14 364	3 471	258,98%	12 459	176,57%	34 459
<i>Osakaal tuludest</i>	0,41%	0,96%	0,22%		0,80%		1,83%

VALLA PÕHITEGEVUSE KULUD

KULUD MAJANDUSLIKU SISU JÄRGI

Personalikulud

Personalikulud moodustavad Lasva vallas 45-54% kogukuludest. Võrreldavates omavalitsustes (toimetulevad vallad) on vastav näitaja 43%. Personalikulude osakaal on keskmisest kõrgem

Muutused lähiaastatel

2012. aastal vähenes valla haldusalas olevate koolide arv ühe võrra, mis tähenda valla eelarves personalikulude kokkuhoidu ligikaudu 50 000 eurot poolaastas. Lähiaastatel ei planeerita koondamisi või personali optimeerimisi.

Prognoosimise alused

Kuna vald ei ole kindel, et suudab tagada palkade kasvu samas suurusjärgus Eesti keskmise palga kasvuga, kuid valla eesmärk on tagada oma töötajatele sissetulek, mis tagaks neile vähemalt sama elatusaseme, mis hetkel. Seega prognoositakse personalikulude kasvu perioodil 2013-2016 vastavalt tarbijahindade kasvu prognoosile.

Majandamiskulud

Majandamiskulud moodustavad 34-37% valla eelarvekuludest. See näitaja on kõrgem kui sarnaste omavalitsuste vastav näitaja, mis moodustab keskmiselt 28% kuludest.

Muutused lähiaastatel

Valla haldusalas olevate koolide arvu vähenemine 2013. aastal toob vallale lisaks personalikulude kokkuhoiule ka 17 000 euro võrra majandamiskulude kokkuhoidu (aastane kogukokkuhoid on 34 000 EUR). Lisaks sellele kavandatakse hoonete energiatõhusamaks muutmist.

Prognoosimise alused

Arvestatakse 2012. aastal toimunud muutustega ning edaspidi prognoositakse kulude kasvu samas suurusjärgus tarbijahindade muutusega.

Sotsiaalabi ja muud eraldised

Sotsiaalabi ja muud eraldised moodustavad Lasva vallas 9-10% eelarvekuludest, mis on võrreldav teiste toimetulevate valdadega.

Muutused lähiaastatel

Lähiajal sotsiaalabi vajadus ei vähene.

Prognoosimise alused

Antavate toetuste mahtu prognoositakse samale tasemele 2012. aasta tasemega.

Varade soetamine ja renoveerimine

Investeeringustegevuse kulud on Lasva vallas tasemel 2% eelarvekuludest. 2012. aastal on aga ette näha olulist investeeringuskulude kasvu. Võrreldavates omavalitsustes moodustavad need kulud 16%.

Uue kuuaruande alusel on antud kulurea alt ära viidud renoveerimise ja soetamise investeeringud eraldi investeeringute valdkonna alla. Vaadeldes 2012. aasta eelarvet, siis on märgata olulist muutust investeeringustegevustes (vt peatükk Investeeringud).

Muud kulud

Muud kulud moodustavad 0-1% eelarvekuludest, mis on võrreldav sarnaste omavalitsustega.

Muutused lähiaastatel

Olulisi muutusi ei ole ettenähtud.

Prognoosimise alused

Muud kulud suurenevad vastavalt tarbijahinnaindeksile.

Kõige mahukamad on tegevuskulud ja eraldised. Tegevuskuludeks on personalikulud ja majandamiskulud. Eraldisteks on sotsiaalalialased toetused, sihtotstarbelised vahendid mittetulundusühingutele ja füüsilistele isikutele.

Tabel 7. Lasva valla ja keskmise võrdlusvalla kulude jaotus majandusliku sisu järgi 2010-2012 (horisontaal- ja vertikaalanalüüs).

	2010	2010	2011		2012	
	Toimetulev vald	Lasva	Lasva		Lasva	
		Täitmine	Muut	Täitmine	Muut	Eelarve
Kulud majandusliku sisu järgi	1 410 231	1 542 995	-3,33%	1 491 630	16,36%	1 735 601
Eraldised	141 461	146 018	8,04%	157 754	-2,11%	154 422
<i>Osakaal kuludest</i>	10,03%	9,46%		10,58%		8,90%
Tegevuskulud	1 019 342	1 370 791	-2,77%	1 332 796	1,13%	1 347 849
<i>Osakaal kuludest</i>	72,28%	88,84%		89,35%		77,66%
Personalikulud	613 767	833 955	-3,89%	801 515	-0,96%	793 791
<i>Osakaal kuludest</i>	43,52%	54,05%		53,73%		45,74%
Majandamiskulud	405 575	536 836	-1,99%	526 140	3,42%	544 150
<i>Osakaal kuludest</i>	28,76%	34,79%		35,27%		31,35%
Muud kulud	12 916	7 206	-28,64%	5 142	92,70%	9 908
<i>Osakaal kuludest</i>	0,92%	0,47%		0,34%		0,57%
Materiaalsete ja immateriaalsete varade soetamine ja renoveerimine	236 512	18 981	1,86%	19 335	1088,97%	229 892
<i>Osakaal kuludest</i>	16,77%	1,23%		1,30%		13,25%
Intressikulud				1 080	218,25%	3 438
<i>Osakaal kuludest</i>				0,07%		0,20%

KULUD TEGEVUSALA JÄRGI

Üldvalitsemise

Valla üldvalitsemise kulud moodustavad 8-9% kogukuludest. Võrreldavate omavalitsuste vastav näitaja on 13-16%.

Muutused lähiaastatel

Lähiajal ei ole ette näha suuri muutusi antud kulu valdkonnas.

Prognoosimise alused

Üldvalitsemise kulude kasv aastas vastavalt tarbijahindade kasvule.

Riigikaitse ja avalik kord

Lasva valla kulutused riigikaitsele ja avalikule korrale on nulli lähedased nagu ka teistes sarnastes omavalitsustes. Põhjuseks on vastava kohustuse lasumine keskvalitsusel.

Majandus

Lasva vald kulutab majandusele 7-13% oma eelarvest, võrreldavatel omavalitsustel on vastav kulutuste tase 12-16% (võrreldavatel omavalitsustel sisaldavad ka elamu- ja kommunaalmajanduse kulusid, mis Lasva vallal on välja toodud eraldi reana). Koos elamu- ja kommunaalmajanduse kuludega moodustavad majandamiskulud Lasva vallas keskmiselt 10-17% kuludest.

Muutused lähiaastatel

Ei ole planeeritud kulude olulist suurenemist.

Prognoosimise alused

Aluseks võetakse 2012. aasta eelarve ning kulude suurenemine prognoositakse vastavuses tarbijahindade kasvule.

Keskkonnakaitse

Lasva valla kulutused keskkonnakaitsele moodustavad 0-1% kuludest, samal ajal kui sarnased omavalitsused kulutavad 1-2% oma eelarvest keskkonnale. Kuna keskkonnakaitse kulutuste all on heakorra ja jäätmekäitluse kulud, siis võiks järeldada, et valla heakorra kulutused on ehk liiga madalal tasemel.

Muutused lähiaastatel

Ei ole planeeritud kulude olulist suurenemist.

Prognoosimise alused

Aluseks võetakse 2012. aasta eelarve ning kulude suurenemine prognoositakse vastavuses tarbijahindade kasvule.

Vaba aeg ja kultuur

9-11% valla kulutustest läheb vabale ajale ja kultuurile. Sarnaste omavalitsuste vastavad kulutused moodustavad 10-13%.

Muutused lähiaastatel

Ei ole planeeritud kulude olulist vähenemist.

Prognoosimise alused

Aluseks võetakse 2012.aasta eelarve ning kulude suurenemine prognoositakse vastavuses tarbijahindade kasvule.

Haridus

Lasva valla hariduskulud moodustavad 46-52% kogukuludest. Võrreldavatel omavalitsustel on hariduskulude osakaal 45-50%.

Muutused lähiaastatel

2013. aastal vähenevad võrreldes 2012. aastaga hariduskulud seoses valla haldusalas olevate koolide arvu vähenemisega; 2013-2016 muid suuri muudatusi hariduskuludes hetkel ette ei nähta.

Prognoosimise alused

Aluseks võetakse 2012. aasta eelarve ning kulude suurenemine prognoositakse vastavuses tarbijahindade kasvule.

Sotsiaalne kaitse ja tervishoid

Sotsiaalsele kaitsele kulutab Lasva vald 16-21% kuludest, võrreldavad omavalitsused aga 9-10% (sisaldab ka tervishoidu). Lasva valla kulutused tervishoiule on nullilähedased. Kulutused sotsiaalsele kaitsele ja tervishoiule on Lasva vallas pigem kordades kõrgemad kui võrreldavates omavalitsustes.

Muutused lähiaastatel

Ei ole planeeritud kulude olulist vähenemist.

Prognoosimise alused

Aluseks võetakse 2012. aasta eelarve ning kulude suurenemine prognoositakse vastavuses tarbijahindade kasvule.

Tabel 8. Lasva valla kulude jaotus tegevusala järgi 2010-2012 (horisontaal- ja vertikaalanalüüs).

	2010	2010	2010	2011		2012	
	Keskmine vald	Toimetulev vald	Lasva	Lasva		Lasva	
			Täitmine	Muut	Täitmine	Muut	Eelarve
Kulud tegevusalade järgi	1 818 016	1 410 231	1 542 995	-3,14%	1 494 476	16,13%	1 735 601
Üldised valitsussektori teenused	271 123	191 892	132 215	-4,44%	126 351	9,26%	138 048
<i>Osakaal kuludest</i>	14,91%	13,61%	8,57%		8,45%		7,95%
Avalik kord ja julgeolek	2 933	1 003	2 391	-61,29%	925	-67,58%	300
<i>Osakaal kuludest</i>	0,16%	0,07%	0,15%		0,06%		0,02%
Majandus	218 636	220 548	129 453	-13,19%	112 376	100,43%	225 235
<i>Osakaal kuludest</i>	12,03%	15,64%	8,39%		7,52%		12,98%
Keskkonnakaitse	25 520	27 139	14 694	-20,77%	11 642	18,13%	13 752
<i>Osakaal kuludest</i>	1,40%	1,92%	0,95%		0,78%		0,79%
Elamu- ja kommunaalmajandus			53 499	-10,02%	48 140	20,92%	58 212
<i>Osakaal kuludest</i>			3,47%		3,22%		3,35%
Tervishoid			1308	89,65%	2 481	8,83%	2 700
<i>Osakaal kuludest</i>			0,08%		0,17%		0,16%
Vabaaeg, kultuur ja religioon	185 325	187 770	171 807	-14,21%	147 387	6,44%	156 877
<i>Osakaal kuludest</i>	10,19%	13,31%	11,13%		9,86%		9,04%
Haridus	921 369	647 984	779 600	-1,30%	769 483	1,36%	779 979
<i>Osakaal kuludest</i>	50,68%	45,95%	50,53%		51,49%		44,94%
Sotsiaalne kaitse	193 111	133 895	258 027	6,85%	275 691	30,76%	360 498
<i>Osakaal kuludest</i>	10,62%	9,49%	16,72%		18,45%		20,77%

Eelarve mahust pool kulub haridusele, järgnevad sotsiaal- ja kultuurivaldkond. Sotsiaalvaldkonna peamiseks kuludeks on puuetega inimeste toetused, sotsiaaltoetused, toimetulekutoetused, Kääpa Sotsiaalkeskuse tegevuskulud ja Otsa sotsiaalmaja ülalpidamiskulud. Kultuurivaldkonna kuludeks on huvihariduse, spordi, noorsootöö, mittetulundusühingute, kultuuriürituste toetamine. Lisaks kuuluvad siia veel kolme raamatukogu ja Lasva rahvamaja tegevuskulud ning valla ajalehe kirjastamiskulud.

Hoonetesse, rajatistesse ja inventari tehtavad väikesemahulised investeeringud ning jooksva remondi kulud arvestatakse reeglina valdkonnapõhistesse alaeelarvetesse. Suuremahuliste investeeringute teostamine otsustatakse arengukavast lähtuvalt volikogu poolt ning rahastatakse laenude või finantskohustuste võtmise kaudu.

LASVA VALLA BILANSS JA FINANTSNÄITAJAD

Majanduslanguse jätkumisel ja täiendava kärpimisvajaduse tekkimisel on mõistlik kulud üle vaadata kommunaalmajanduse ja teede valdkonnas, kuna teised valdkonnad on juba kärbitud ning avalike teenuste kvaliteetse pakkumise nimel ei ole mõistlik enam kulusid vähendada. Teisest küljest on teede valdkond pidevalt alarahastatud ning suuremateks investeeringuteks (näiteks teede põhjade korrastamine) vahendid puuduvad, siis teede raha edaspidine kärpimine põhjustab teede kvaliteedi langust ning seega muutub elukeskkonna kvaliteet madalamaks.

Kulude osas on prognoosis arvestatud kulude loogilise kasvamisega tulenevalt Rahandusministeeriumi makromajanduslikust finantsprognoosist. Personalikulud kasvavad vastavalt keskmise palga kasvule ning majandamiskulud kasvavad vastavalt tarbijahinnaindeksi muutustele. Keerulisem on prognoosida toetusi ja eraldisi. Kulude mittekasvatamine realselt vabade vahendite hulka, mida suunata investeeringuteks oluliselt ei suurenda, kuna tulude osas on samuti arvestatud teenuste pakkumise hindade tõusmisega vastavalt Rahandusministeeriumi makromajanduslikule finantsprognoosile.

Tabel 9. Lasva valla bilanss 2010-2011 (allikas: Lasva valla majandusaasta aruanne)

	2010	2011
Käibevara		
Raha ja pangakontod	121,2	144,9
Maksu-, lõivu- ja trahvinõuded	56,4	63,2
Muud nõuded ja ettemaksud	17,4	21,0
Käibevara kokku	195	229,1
Põhivara		
Maksu-, lõivu- ja trahvinõuded	0,2	0
Kinnisvarainvesteeringud	13,8	6,6
Materiaalne põhivara	2 141,6	2 136,4
Põhivara kokku	2 155,6	2 143,0
Varad kokku	2 350,6	2 372,1
Lühiajalised kohustused		
Võlad hankijatele	14,3	14,9
Võlad töövõtjatele	15,0	11,2
Muud kohustused ja saadud ettemaksud	44,4	35,1
Laenukohustused	33,5	22,4
Lühiajalised kohustused	107,2	83,6
Pikaajalised kohustused		
Laenukohustused	40,4	17,8
Pikaajalised kohustused	40,4	17,8
Netovara	2 203,0	2 270,7
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	2 182,6	2 203,0
Aruandeaasta tulem)	20,4	67,7
Kohustused ja netovara kokku	2 350,6	2 372,1

Tabel 10. Lasva valla tulemiaruanne 2009-2011 (allikas: Lasva valla majandusaasta aruanne)

	2010	2011
Tegevustulud		

Saadud toetused	864,9	825,6
Maksud	546,9	572,0
Kaupade ja teenuste müük	190,6	187,3
Muud tulud	1,8	15,7
Tegevustulud kokku	1604,2	1600,6
Tegevuskulud		
Tööjõukulud	-813,4	-790,1
Majandamiskulud	-486,5	-474,0
Antud toetused	-152,0	-139,3
Põhivara amortisatsioon	-69,6	-66,4
Muud kulud	-61,1	-62,3
Tegevuskulud kokku	1 582,6	1 532,1
Tegevustulem	21,6	68,5
Finantstulud ja -kulud		
Intressikulud	-1,5	-1,0
Tulem hoiustelt	0,3	0,2
Finantstulud ja -kulud kokku	-1,2	-0,8
Aruandeperioodi tulem	20,4	67,7

Tabel 11. Lasva valla rahavoogude aruanne 2009-2011 (allikas: Lasva valla majandusaasta aruanne)

	2010	2011
Rahavood põhitegevusest		
Tegevustulem	21,6	68,5
Korrigeerimised		
Põhivara amortisatsioon	69,6	66,4
Saadud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	-76,6	-51,9
Käibemaksukulu põhivara soetuselt	0	1,5
Antud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	0	6,7
Kasum/kahjum põhivara müügist	0	0,6
Kokku korrigeeritud tegevustulem	14,6	91,8
Käibevarade netomuutus	28,9	-10,2
Kohustuste netomuutus	-26,0	-12,5
Kokku rahavood põhitegevusest	17,5	69,1
Rahavood investeerimistegevusest		
Tasutud põhivara soetamisel	-17,5	-19,3
Laekunud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	0	8,8
Makstud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	0	-6,7
Laekunud põhivara müügist	0	6,3
Laekunud finantstulud	0,3	0,2
Rahavood investeerimistegevusest kokku	-17,2	-10,7
Rahavood finantseerimistegevusest		
Laekunud sihtfinantseerimist põhivara soetuseks	31,7	0
Laenude tagasimaksud	-33,1	-33,6
Makstud intressid	-1,6	-1,1

Rahavood finantseerimistegevusest kokku	-3,0	-34,7
Puhas rahavoog	-2,7	23,7
Raha ja selle ekvivalendid perioodi algul	123,9	121,2
Raha ja selle ekvivalentide muutus	-2,7	23,7
Raha ja selle ekvivalendid perioodi lõpul	121,2	144,9

Tabel 12. Lasva valla finantsnäitajate koondtabel

	2010	2011
Bilansi näitajad		
Varad aasta lõpus	2 350,6	2 372,1
Kohustused aasta lõpus	147,6	101,4
Netovara aasta lõpus	2 203,0	2 270,7
Tulemiarunde näitajad		
Tegevustulud	1 604,2	1 600,6
Tegevuskulud	1 582,6	1 532,1
Tulem	21,6	68,5
Muud näitajad		
Lühiajaline maksevõime	1,82	2,74

KOKKUVÕTE EELARVE KUJUNEMISEST

2008. aastast alates on valla eelarve maht iga-aastaselt vähenenud (2008 – 27 553 230 krooni; 2009 – 25 371 600 krooni; 2010 – 23 754 800 krooni). Eelarve mahu vähenemine on olnud tingitud järgmistest asjaoludest: füüsilise isiku tulumaksu laekumise ja riigi eelarvest tasandusfondi eraldatud vahendite vähendamisest.

Lasva valla eelarve tulude maht on perioodil 2008-2012 aasta aastalt olnud erinev tingituna majanduslanguse perioodi mõjudest. 2012. aastal on aruannete struktuurimuudatuse tõttu tulude maht vähenenud investeringuteks ja renoveerimiseks mõeldud sihtotstarbeliste toetuste võrra, mis edaspidiselt kajastatakse investeringute all.

Tulude muutustel on olulist rolli mänginud füüsilise isiku tulumaks ja toetused. Muud tuluallikad nagu riiklikud eraldised (tasandusfond) on antud perioodil olnud pidevas kõikumises ning esinenud tõuse ja langusi.

Kulude osas moodustavad suurima eelarve kuluartikli majandusliku sisu järgi tegevuskulud, mis koosnevad personali- ja majandamiskuludest. Keskmiselt on personalikulud moodustanud 53% eelarve kuludest perioodil 2010-2012. Majandamiskulud jällegi keskmiselt 35%.

Kulude vaatlemisel valdkonniti moodustavad keskmiselt kõige suurema osakaalu haridus (46-51%), sotsiaalne kaitse (16-17%), millele järgnevad majanduskulud (7-13%) ning üldised valitsussektori teenused (8,5%).

Vastavalt EAS-i poolt avaldatavale kohalike omavalitsuste finantsraportile on Lasva valla peamised finantsilised **nõrkused** järgmised:

- Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2011 kokku 5,6%. Elanike arvu jätkuv langus pidurdab omavalitsusüksuse tulubaasi kasvu ning üldist arengut.
- Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2007-2011 moodustasid 63% Eesti keskmisest. Põhiliste omavabatulude madal tase on märk vajadusest suurema riikliku toetuse järele.

- Kuludest 1,8% on suunatud perioodil 2003-2011 omavahendites investeringuteks. Enamik tulusid kulutatakse ära jooksvalt ning ei suudeta riiklike toetusteta tagada vara säilimist ega panustada piirkonna arengusse.
- Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2011 olnud 1,04. Madal omafinantseerimisvõimekus näitab, et tulud kuluvad põhiliselt jooksvate kulude katmiseks ning ei suudeta omavahenditest panustada piirkonna arengusse.

Vastavalt EAS-i poolt avaldatavale kohalike omavalitsuste finantsraportile on Lasva valla peamised finantsilised **tugevused** järgmised:

- Maksumaksjate arv on perioodil 2002-2011 suurenenud kokku 13,4%. Maksumaksjate arvu sedavõrd suur kasv iseloomustab tugeva potentsiaaliga omavalitsusüksust.
- Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2011 oli 10%. Puhastulude kiire kasv tõstab omavalitsusüksuse arengusuutlikkust ning võimaldab pakkuda elanikele mitmekülsemalt kvaliteetseid teenuseid.
- Võlakoorumus moodustas 2010. aasta lõpu seisuga 3% puhastatud eelarvest. Madal võlakoorumus võimaldab omavalitsusüksusel suuremate projektide teostamist laenuvahendite arvelt.
- Omavalitsusüksuse eelarve on perioodil 2003-2011 olnud ülejäägis (2,2% puhastatud eelarvest). Ülejäägiga eelarve iseloomustab hea finantsdistsipliiniga omavalitsusüksust.
- Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2011 keskmiselt 14% puhastatud eelarvest. Kõrge likviidsus näitab, et omavalitsusüksusel on kogunenud mõningasi ressursse ka investeringute teostamiseks või hoiustamiseks.

INVESTEERINGUD

Investeeringute teostamise otsustamisel on oluline arvestada erinevate muutujatega: raha hind, inflatsioon, ehitushinna kasv.

INVESTEERINGUTE PROGRAMM 2012-2016

Lasva vallavalituse hinnangul peaks lähima 5 aasta perspektiivis maksude ja omatulude laekumine suurenema ning väheneb laenukoormus ja sellest tulenevalt oleks võimalik vajalike investeeringute teostamiseks lisaks omavahenditele kasutada ka laenuvahendeid.

Tabel 13. Lasva valla investeeringute programm 2012-2016

Investeeringu nimetus	Kogu- maksumus	Omaosalus	Taot- letav toetus	Programm/ fond	Taotluse seis	Projekti teostamise aeg
Haridus ja lastehoid						
Lasva lasteaiahoone ehitus	1 600 000	325000	1 275 000	Šveitsi programm	Toetusleping allkirjastamisel	2012-2015
Kääpa kooli staadioni rekonstrueerimine	32 000	5000	27 000	RIP	Taotlus esitamata	2014-2016
Noorsootöö						
Kääpa noortekeskuse rekonstrueerimise viimane etapp	60 000	9000	51 000	Leader	Osaliselt taotletud	2012-2014
Otsa noortetoa rekonstrueerimine	20 000	3000	17 000	Leader	Taotlus esitamata	2013-2014
Kultuur, sport, vaba aeg						
Mänguväljakute rajamine	40 000	6000	34 000	Leader	Taotlus esitamata	2013-2015
Tsolgo külamaja rekonstrueerimine	30 000	4500	25 500	Leader	Taotlus esitatud	2012-2014
Tsolgo rahvamaja rekonstrueerimine	30 000	4500	25 500	Leader	Taotlus esitatud	2012-2014
Lasva rahvamaja rekonstrueerimine	125 000	10 000	115 000	RIP	Taotlus esitatud	2012-2015
Sotsiaalhoolekanne						
Kääpa Sotsiaalkeskuse rekonstrueerimine	1 500 000	225000	1 275 000	Järgm. Periood	Taotlus esitamata	2016-2018
Turvalisus ja korrakaitse						
Tänavavalgustuse rajamine	20 000	20 000				2013-2016
Tehniline infrastruktuur						
Lasva-Kääpa kergtee ehitus	370 000	*100000	270 000	Kergteede programm	Toetusleping sõlmitud	2012
ÜVK täitmine (vee- kanalisüsteemid)	600 000	*90000	510 000	KIK	Osaliselt taotletud	2013-2015
Objektide viidastamine	20 000	3000	17 000	Leader	Taotluse esitamata	2013-2014
Kääpa-Võru kergtee projekteerimine	10 000	10 000				2013-2014
Teehoiukava täitmine	Vastavalt riigi vahenditele					

Ettevõtlus ja turism						
Turismikaartide paigaldamine	15 000	2250	12 750	Leader	Taotlus esitamata	2013-2014
Riverways projekt (Võhandu randumisk.)	20 000	3600	16 400	Est-Lat progr.	Taotluse esitatud	2012-2014

LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS

Lasva valla likviidsed varad hoitakse pangakontodel. Eraldi varade haldamise kord puudub, kuna puuduvad suurmahulised finantsvarad. Eelarved koostatakse selliselt, et varade muutus oleks nulli lähedal. Likviidsuse tagamiseks hoitakse likviidsed varad tasemel 70 000-80 000 eurot.

ÜLEVAADE LASVA VALLA JA VALLAST SÕLTUVATE ÜKSUSTE MAJANDUSOLUKORRAST

Vallal puuduvad sõltuvad üksused etteantud mõiste ulatuses:

“Üksus peab kuuluma konsolideerimisgruppi. Kui üksus saab 50% tulust avalikust sektorist (sh riik või teised KOV-d) VÕI vähemalt 10% rendituludena/toetusena kohaliku omavalitsuse konsolideerimisgrupilt, siis loetakse see sõltuvaks üksuseks.”

LAENUSTRATEEGIA

Valla strateegiliste eesmärkide elluviimine nõuab suurel hulgal investeringuid. Suuremate investeeringute tegemiseks Lasva vallas oma eelarvelistest vahenditest ei piisa. Seetõttu on väga oluline taotleda lisaraha mitmesugustest programmidest, mille eesmärgid langevad kokku Lasva valla strateegiliste eesmärkidega. Investeeringute tegemisel tuleb jälgida nende mõju valla eelarvele. Kõige olulisem on analüüsida uute objektide rajamisel nendega kaasnevat hilisemat kulusid. Tuleb tagada valla investeeringute tegemise võime tulevikus. Vältida tuleks piiratud majandusotsuste tegemist ning raha ebaotstarbekat ja perspektiivitut kasutamist. Laenuvõtmist tuleks kaaluda hädavajalikeks tulutoovateks ehk strateegiliste eesmärkide saavutamiseks olulisteks investeeringuteks. Investeeringute tegemisel, mis ei ole otseselt seotud valla seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalike investeeringutega, tuleb jälgida, et ei halveneks valla võime täita seadusest tulenevaid kohustusi.

Vastavalt Valla- ja linnaeelarve seaduse § 8 võib kohalik omavalitsus võtta laenu, kasutada kapitalirenti, emiteerida võlakohustust tõendavaid väärtpabereid (edaspidi *võlakirjad*) ja võtta muid võlakohustusi järgmistel tingimustel:

- 1) kõigi tagasimaksmata laenude, tasumata kapitalirendi maksete ja emiteeritud võlakirjade ning muude võlakohustuste kogusumma koos võetava laenu, kapitalirendi, emiteeritavate võlakirjade ja muude rahaliste kohustustega ei või ületada 60% selleks eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised;
- 2) tagasimakstavate laenusummade ja laenuintresside, kapitalirendi maksete ja kapitalirendi intresside, võlakirjade lunastamise kulude ning käesoleva lõike punktis 1 käsitatavate muude võlakohustuste kogusumma ei või ületada ühelgi eelseisval eelarveaastal 20% laenu võtmise, kapitalirendi kasutamise või võlakirjade emiteerimise eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised;
- 3) laenu võetakse, kapitalirenti kasutatakse ja võlakirju emiteeritakse valla või linna arengukavas ettenähtud investeeringuteks.

Olulisemad kohalike omavalitsuste laenu võtmise kriteeriumid:

- Aastatel 2009-2012 võivad KOV-id ja KOV-ist sõltuvad üksused võtta laenu välisabi projektide omafinantseeringu katteks.
- Laenuaotlused tuleb kooskõlastada Rahandusministeeriumiga.
- Rahandusministeerium hindab KOV või KOV-ist sõltuva üksuse suutlikkust omavahenditega katta omafinantseeringut.
- Omavahendite piisavuse korral võib Rahandusministeerium teha ettepaneku võtta laenu vähem.
- **Seaduse rikkumise korral on riigil õigus kinni pidada KOV-i tulumaksu ja tasandusfondi.**

Lasva valla krediivõimelisena hoidmise tarvis seatakse järgnevad laenustrateegiat toetavad põhimõtted:

- Investeeringud planeeritakse vastavalt kehtivale arengukavale ja valdkondlikele arengukavadele.
- Eelarve koostamisel järgitakse kõiki Valla- ja linnaeelarve seaduse nõudeid.

- Tulude alalaekumise korral teostatakse kulutusi kinnitatud eelarvest proportsionaalselt väiksemas mahus.
- Tulude alalaekumine vajab koheselt põhjuste leidmist ja analüüsimist.
- Omatulude senise osakaalu hoidmine eelarve kogumahust vähemalt samal tasemel.
- Oluliste majandus- ja demograafiliste muutuste ilmnemisel tulude ja kulude struktuuri operatiivne ümberhindamine.

Vallal on hetkel kaks laene, millest ühe viimane tagasimakse tehakse 2013. aastal ning teine summas 100 000 EUR võeti 2012. aastal. Kuna aastatel 2013-2015 tehakse Lasva vallas mitmed suuremahulised investeeringud, siis on vald lisaks planeerinud võtta laenu kogumahus 390 000 EUR, kolmes osas: 2013. aastal 125 000 EUR, 2014. aastal 130 000 EUR ja 2015. aastal 135 000 EUR. Kõigi laenude tagasimakse periood on planeeritud 10 aastat.

EELARVESTRATEEGIA

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Põhitegevuse tulud kokku	1 504 393	1 507 029	1 538 799	1 573 450	1 610 883	1 653 203
Maksutulud	575 967	577 271	602 238	630 585	661 542	697 212
sh tulumaks	534 640	529 000	556 967	585 314	616 271	651 941
sh maamaks	41 327	48 271	45 271	45 271	45 271	45 271
sh muud maksutulud	0	0	0	0	0	0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	184 092	195 795	201 669	207 114	212 706	218 448
Saadavad toetused tegevuskuludeks	738 431	699 504	700 432	701 293	702 176	703 084
sh tasandusfond (lg 1)	339 172	307 904	307 904	307 904	307 904	307 904
sh toetusfond (lg 2)	375 682	360 664	360 664	360 664	360 664	360 664
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	23 577	30 936	31 864	32 725	33 608	34 516
Muud tegevustulud	5 904	34 459	34 460	34 458	34 459	34 459
Põhitegevuse kulud kokku	1 465 098	1 502 271	1 470 607	1 506 144	1 542 640	1 580 122
Antavad toetused tegevuskuludeks	133 382	154 422	154 422	154 422	154 422	154 422
Muud tegevuskulud	1 331 716	1 347 849	1 316 185	1 351 722	1 388 218	1 425 700
sh personalikulud	801 515	793 791	763 015	783 616	804 774	826 503
sh majandamiskulud	526 140	544 150	542 965	557 625	572 680	588 143
sh muud kulud	4 061	9 908	10 205	10 481	10 764	11 054
Põhitegevuse tulem	39 295	4 758	68 192	67 306	68 243	73 081
Investeeringustegevus kokku	18 084	-138 145	-173 655	-175 993	-165 109	-32 385
Põhivara müük (+)	6 276	0	0	0	0	0
Põhivara soetus (-)	-19 335	-513 045	-915 011	-1 029 383	-497 155	-25 667
<i>sh projektide omaosalus</i>	-16 626	-136 895	-167 323	-165 425	-150 401	-16 667
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	40 906	376 150	747 688	863 958	346 754	9 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-8 962	-1 032	0	0	0	0
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)						
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)						
Tagasilaekuvad laenud (+)						
Antavad laenud (-)						
Finantstulud (+)	280	182	182	182	182	182
Finantskulud (-)	-1 080	-400	-6 514	-10 750	-14 890	-15 900
Eelarve tulem	57 379	-133 387	-105 463	-108 687	-96 866	40 696
Finantseerimistegevus	-33 636	70 473	104 275	107 500	99 500	-49 000
Kohustuste võtmine (+)	0	100 000	125 000	130 000	135 000	0
Kohustuste tasumine (-)	-33 636	-29 527	-20 725	-22 500	-35 500	-49 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	23 743	-62 914	-1 188	-1 187	2 634	-8 304
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)						
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	144 951	82 037	80 849	79 662	82 296	73 992
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	40 252	110 725	215 000	322 500	422 000	373 000
sh sildfinantseering	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	0	28 687	134 150	242 837	339 703	299 007
Netovõlakoormus (%)	0,0%	1,9%	8,7%	15,4%	21,1%	18,1%

Netovõlakoomuse ülemmäär (eurodes)	902 636	904 217	923 279	944 070	966 530	991 922
Netovõlakoomuse ülemmäär (%)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoomus (eurodes)	902 636	875 530	789 129	701 233	626 827	692 915
E/a kontroll (tasakaal)	0	0	0	0	0	0
Põhitegevuse tulude muutus	-	0%	2%	2%	2%	3%
Põhitegevuse kulude muutus	-	3%	-2%	2%	2%	2%
Omafinantseerimise võimekus	1,03	1,00	1,05	1,04	1,04	1,05

Tähtsamad investeeringuprojektid	2012	2013	2014	2015	2016
Vallateede renoveerimine	30 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	30 000				
<i>sh muude vahendite arvelt</i>					
Lasva lasteaiahoone ehitus	5 750	616 380	740 050	237 820	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	5 750	508 080	631 750	129 420	
<i>sh muude vahendite arvelt</i>		108 300	108 300	108 400	
Lasva lasteaiaühma ruumide renoveerimine	23 000				
<i>sh toetuste arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	23 000				
Kääpa kooli staadioni rekonstrueerimine	0	0	10 667	10 667	10 667
<i>sh toetuse arvelt</i>			9 000	9 000	9 000
<i>sh muude vahendite arvelt</i>			1 667	1 667	1 667
Kääpa noortekeskuse rekonstrueerimise viimane etapp	5 624	3 000	3 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	5 624	3 000	3 000		
Otsa noortetoea rekonstrueerimine	0	1 500	1 500	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>		1 500	1 500		
Mänguväljakute rajamine	0	2 000	2 000	2 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>		2 000	2 000	2 000	
Tsolgo külamaja rekonstrueerimine	4 926	1 500	1 500	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	4 926	1 500	1 500		
Tsolgo rahvamaja rekonstrueerimine	1 465	1 500	1 500	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	1 465	1 500	1 500		
Lasva rahvamaja rekonstrueerimine	12 000	41 666	41 666	41 668	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	12 000	38 333	38 333	38 334	
<i>sh muude vahendite arvelt</i>		3 333	3 333	3 334	
Kääpa Sotsiaalkeskuse rekonstrueerimine	0	0	0	0	10 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>					10 000
Tänavavalgustuse rajamine	0	5 000	5 000	5 000	5 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt</i>		5 000	5 000	5 000	5 000
Lasva-Kääpa kergtee ehitus	371 280	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	270 000				
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	101 280				
ÜVK täitmine (vee-kanalisüsteemid)	600	200 000	200 000	200 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		170 000	170 000	170 000	
<i>sh muude vahendite arvelt</i>	600	30 000	30 000	30 000	
Objektide viidastamine	0	10 000	10 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		8 500	8 500		

sh muude vahendite arvelt		1 500	1 500		
Kääpa-Võru kergtee projekteerimine	0	5 000	5 000	0	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt		5 000	5 000		
Turismikaartide paigaldamine	0	7 500	7 500	0	0
sh toetuse arvelt		6 375	6 375		
sh muude vahendite arvelt		1 125	1 125		
Riverways projekt (Võhandu randumisk.)	0	19 965	0	0	0
sh toetuse arvelt		16 400			
sh muude vahendite arvelt		3 565			
Sotsiaalosakond elektriautod	58 400		0	0	0
sh toetuste arvelt	58 400				
sh muude vahendite arvelt					
KÕIK KOKKU	513 045	915 011	1 029 383	497 155	25 667
sh toetuse arvelt	376 150	747 688	863 958	346 754	9 000
sh muude vahendite arvelt	136 895	167 323	165 425	150 401	16 667

Põhitegevuse ja investeerimistegevuse kulud valdkonniti (COFOG)*	2011	2012	2013	2014	2015	2016
01 Üldised valitsussektori teenused	126 351	135 010	144 908	152 652	160 394	165 103
Põhitegevuse kulud	125 271	134 610	138 394	141 902	145 504	149 203
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	125 271	134 610	138 394	141 902	145 504	149 203
Investeerimistegevuse kulud	1 080	400	6 514	10 750	14 890	15 900
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	1 080	400	6 514	10 750	14 890	15 900
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0	0
Põhitegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
03 Avalik kord ja julgeolek	925	300	309	317	325	336
Põhitegevuse kulud	925	300	309	317	325	336
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	925	300	309	317	325	336
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
04 Majandus	112 376	491 670	112 957	95 403	97 880	100 424
Põhitegevuse kulud	103 742	90 390	70 492	72 903	97 880	100 424
sh saadud toetuste arvelt	32 173	14 529	14 529	14 529	14 529	14 529
sh muude vahendite arvelt	71 569	75 861	55 963	58 374	83 351	85 895
Investeerimistegevuse kulud	8 634	401 280	42 465	22 500	0	0
sh saadud toetuste arvelt		300 000	31 275	14 875	0	0
sh muude vahendite arvelt	8 634	101 280	11 190	7 625	0	0
05 Keskkonnakaitse	11 642	13 752	14 165	14 547	14 940	15 343
Põhitegevuse kulud	11 642	13 752	14 165	14 547	14 940	15 343
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	11 642	13 752	14 165	14 547	14 940	15 343
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0

sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	48 140	58 212	268 170	269 644	266 158	67 712
Põhitegevuse kulud	38 794	56 580	63 170	64 644	61 158	62 712
sh saadud toetuste arvelt	3 315					
sh muude vahendite arvelt	35 479	56 580	63 170	64 644	61 158	62 712
Investeermistegevuse kulud	9 346	1 632	205 000	205 000	205 000	5 000
sh saadud toetuste arvelt			170 000	170 000	170 000	
sh muude vahendite arvelt	9 346	1 632	35 000	35 000	35 000	5 000
07 Tervishoid	2 481	2 700	2 780	2 856	2 933	3 012
Põhitegevuse kulud	2 481	2 700	2 780	2 856	2 933	3 012
sh saadud toetuste arvelt	639	166				
sh muude vahendite arvelt	1 842	2 534	2 780	2 856	2 933	3 012
Investeermistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	147 387	168 877	217 220	220 644	199 161	159 103
Põhitegevuse kulud	144 878	144 862	166 054	169 478	155 493	159 103
sh saadud toetuste arvelt	1 690	905				
sh muude vahendite arvelt	143 188	143 957	166 054	169 478	155 493	159 103
Investeermistegevuse kulud	2 509	24 015	51 166	51 166	43 668	0
sh saadud toetuste arvelt		12 000	38 333	38 333	38 334	0
sh muude vahendite arvelt	2 509	12 015	12 833	12 833	5 334	0
09 Haridus	769 483	785 729	1 323 765	1 477 017	994 214	776 345
Põhitegevuse kulud	761 674	756 979	707 385	726 300	745 727	765 678
sh saadud toetuste arvelt	334 439	304 025	304 025	304 025	304 025	304 025
sh muude vahendite arvelt	427 235	452 954	403 360	422 275	441 702	461 653
Investeermistegevuse kulud	7 809	28 750	616 380	750 717	248 487	10 667
sh saadud toetuste arvelt	2 709	5 750	508 080	640 750	138 420	9 000
sh muude vahendite arvelt	5 100	23 000	108 300	109 967	110 067	1 667
10 Sotsiaalne kaitse	275 691	360 498	307 858	313 197	318 680	334 311
Põhitegevuse kulud	275 691	302 098	307 858	313 197	318 680	324 311
sh saadud toetuste arvelt	65 711	81 661	81 661	81 661	81 661	81 661
sh muude vahendite arvelt	209 980	220 437	226 197	231 536	237 019	242 650
Investeermistegevuse kulud	0	58 400	0	0	0	10 000
sh saadud toetuste arvelt		58 400	0	0	0	0
sh muude vahendite arvelt			0	0	0	10 000
KOKKU	1 494 476	2 016 748	2 392 132	2 546 277	2 054 685	1 621 689
Põhitegevuse kulud	1 465 098	1 502 271	1 470 607	1 506 144	1 542 640	1 580 122
sh saadud toetuste arvelt	437 967	401 286	400 215	400 215	400 215	400 215
sh muude vahendite arvelt	1 027 131	1 100 985	1 070 392	1 105 929	1 142 425	1 179 907
Investeermistegevuse kulud	29 378	514 477	921 525	1 040 133	512 045	41 567
sh saadud toetuste arvelt	2 709	376 150	747 688	863 958	346 754	9 000
sh muude vahendite arvelt	26 669	138 327	173 837	176 175	165 291	32 567

Lasva vald	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Põhitegevuse tulud kokku	1 504 393	1 507 029	1 538 799	1 573 450	1 610 883	1 653 203
Põhitegevuse kulud kokku	1 465 098	1 502 271	1 470 607	1 506 144	1 542 640	1 580 122
Põhitegevustulem	39 295	4 758	68 192	67 306	68 243	73 081
Investeermistegevus kokku	18 084	-138 145	-173 655	-175 993	-165 109	-32 385
Eelarve tulem	57 379	-133 387	-105 463	-108 687	-96 866	40 696
Finantseerimistegevus	-33 636	70 473	104 275	107 500	99 500	-49 000
Likviidsete varade muutus (+)	23 743	-62 914	-1 188	-1 187	2 634	-8 304

suurenemine, - vähenemine)						
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	0	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks						
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	144 951	82 037	80 849	79 662	82 296	73 992
sh sildfinantseering (arvestusüksuse väline)	40 252	110 725	215 000	322 500	422 000	373 000
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0	28 687	134 150	242 837	339 703	299 007
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	0,0%	1,9%	8,7%	15,4%	21,1%	18,1%
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	902 636	904 217	923 279	944 070	966 530	991 922
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%

KOKKUVÕTE

Eelarvestrateegia koostamise eesmärgiks on üldises plaanis tagada omavalitsuse finantspoliitika jätkusuutlikkus: positiivne eelarvetulem, reserve olemasolu, piisav laenu teenindamise- ja investeerimisvõimekus.

Eesti kohalike omavalitsuste suuruse ja hulga optimeerimise kohta on koostatud mitmeid uuringuid ja hinnanguid. Üldises plaanis võib öelda, et arvestades rahvastikku, eelarve mahtusid ja tulude laekumist on hinnanguliselt 60% omavalitsustest pigem jätkusuutmatud, kui jätkusuutlikud. Üldises plaanis on kohalik omavalitsus jätkusuutlik siis, kui toimub pidev areng, mitte taandareng. Oluline on rahuldada hetkel elavate inimeste vajadused, tingimustel, et ka järeltulevatel põlvadel oleks võimalik oma vajadusi rahuldada (kapitali ülekanne peab olema sama kvaliteedi ja mahuga). Jätkusuutlik omavalitsus suudab tagada kvaliteetsed avalikud teenused, head transpordihendused ning elanikkonna stabiilsuse (piirkonnast ei toimu elanike väljarännet) (Ulst, E. 2005).

Hetke seisuga võib adekvaatseima hinnanguna omavalitsuse jätkusuutlikkusele (mitte ainult finantsilisele, vaid terviklikule keskkonnale) nimetada OÜ Geomedia poolt läbi viidud uuringut „Kohaliku omavalitsuse üksuse haldusvõimekuse hindamine: indeks ja analüüs“, kus 2010. aasta kokkuvõttes asus Lasva vald 156. kohal 227-st (punktide arv 45,1 100-st). Seega asub vald erinevate näitajaid arvestava indeksi kohaselt viimases kolmandikus ning kuulub ülalnimetatud 60% hulka. Perioodi 2007-2010 arvestuse puhul paikneb Lasva vald koondina 158. kohal (44,3 punktiga 100-st).

Valla finantsolukorra parandamise eesmärgil on oluline otsida erinevaid võimalusi koostöö suurendamiseks naaberomavalitsustega (otsida võimalusi kulude optimeerimiseks ühistegevuse kaudu, kaaluda võimalikke ühinemise alternatiive). Koostöö abil on vajalik leida vahendeid kulude optimeerimiseks.